

Keimiöniemi Kaisa-Leena

Varhaiskasvatus tukena lapsiköyhyyden riskeissä

Kandidaatin tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Opetus- ja kasvatusalan tutkinto-ohjelma
Varhaiskasvatuksen suuntautumisvaihtoehto
2019

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Varhaiskasvatus tukena lapsiköyhyyden riskeissä (Kaisa-Leena Keimiöniemi)

Kandidaatin tutkielma, 38 sivua.

Syyskuu 2019

Tutkielman tavoitteena on kuvata, miksi pienituloisia lapsiperheitä tuetaan ja miten. Lisäksi tutkielman tavoitteena on kuvata, miten varhaiskasvatus tukee lapsiköyhyyden riskeissä. Tutkielma on narratiivinen kirjallisuuskatsaus, jossa lähteinä on käytetty Terveystieteiden ja hyvinvointinlaitoksen raportteja lapsiköyhyydestä, mutta myös varhaiskasvatuksen vaikuttavuuteen liittyviä tutkimuksia. Aihe on ajankohtainen, sillä loppuvuodesta 2018 lapsiasiavaltuutettu Kurttila kertoi lapsiköyhyysasteen nousseen yli 13,9 prosenttiin, jolloin se on ohittanut koko väestön köyhyysasteen. Tutkimustuloksissa nousee esiin, että joka viides vanhemmista koki hankalaksi tai erittäin hankalaksi kattaa perheen menoja tuloilla. Lasten arjessa taloudellinen eriarvoisuus näyttäytyy kuluttamisen ja toimintamahdollisuuksien eroina, jotka voivat johtaa kiusaamiseen tai ryhmästä sulkemiseen. Lapsiköyhyyteen liittyy erilaisia riskejä kuten esimerkiksi huonon osaisuuden ylisukupolvisuus sekä hyvinvointiin liittyvät alueelliset erot. Lapsiperheitä tuetaan valtion ja kuntien toimesta erilaisilla perhepoliittisilla tulosiirroilla, mutta myös lapsiperheille kohdistetuilla palveluilla. Kuitenkin juuri haavoittuvammassa asemassa olevat perheet kokevat tuen riittävyyden ja palvelujen saatavuuden puutteellisenä. Lapsiperheet eivät aina saa tukea oikea-aikaisesti ja tarpeeksi varhain. Varhaiskasvatuksen merkitys korostuu lapsiköyhyyden riskien ehkäisemisessä. Varhaiskasvatus on pitkään tähtäimen ennaltaehkäisevä palvelu, joka kasvattaa lasten inhimillistä pääomaa. Kuitenkin vain laadukkaalla varhaiskasvatuksella on merkitystä. Varhaiskasvatuksessakin on alueellisia eroja muun muassa subjektiivisen päivähoito-oikeuden toteutumisessa tai mahdollisuudessa saada kelpoisuudet täyttävää henkilöstöä päiväkoteihin töihin, mikä taas vaarantaa lasten ja perheiden yhdenvertaisuutta.

Avainsanat: Köyhyys, vähävaraisuus, lapsiperheet, yhdenvertaisuus, varhaiskasvatus.

Sisältö

1	Johdanto	4
2	Lapsiköyhyys Suomessa	7
3	Yhdenvertaisuus varhaiskasvatuksessa	11
4	Tutkimuksen toteutus	13
4.1	Tutkimuskysymykset	15
4.2	Kirjallisuuskatsauksen eettiset vaatimukset	15
5	Tulokset	17
5.1	Perhepolitiikalla pyritään pienentämään lapsiperheiden köyhyysriskiä	17
5.2	Yhteiskunnan tuki lapsiperheille tulosiirtojen ja palvelujen avulla	20
5.2.1	<i>Tuet lapsiperheille</i>	<i>20</i>
5.2.2	<i>Lapsiperheiden palvelut</i>	<i>22</i>
5.3	Varhaiskasvatus tukena lapsiköyhyyden riskeissä	24
6	Yhteenveto ja pohdinta	29
	Lähteet	35

1 Johdanto

Entinen lapsiasiavaltuutettu Tuomas Kurttila (2018) toi vuodenvaihteessa esiin, että köyhien lasten osuus on noussut yli 13,9 prosenttiin eli lapsiköyhyysaste on ohittanut koko väestön köyhyysasteen, joka vuoden 2018 lopulla oli 13,7 astetta. Tämä siis koskettaa jopa 150 000 lasta Suomessa. Kurttila tuokin tiedotteessaan esille, että etuuksien ja palveluiden kehittäminen on ollut poukkoilevaa, eikä niissä ole tarpeeksi huomioitu heikoimmassa asemassa olevia lapsiperheitä. Tämä tarkoittaa, että riski on suurempi muun muassa perheissä, joissa on työttömyyttä tai yksinhuoltajaperheissä. Kurttila tuo myös esille, miten puolueet pyrkivät nostamaan esille varhaiskasvatuksen maksuttomuutta, mutta samaan aikaan lapset, joiden vanhemmilla on vaikeuksia työllistyä, ovat vaikeassa tilanteessa varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen takia (Kurttila, 2018).

Valtioneuvoston (2019a) julkaisemassa ”Lapsen aika – Kohti kansallista lapsistrategiaa 2040” tuodaan esiin, että lasten ja nuorten hyvinvointi on eriarvoistunut viime vuosina, eikä lapsiköyhyysastetta olla saatu alenemaan. Eriarvoisuuden kehittymistä ovat osittain vauhdittaneet lapsiperheille tuotettujen palveluiden hajanaisuus, mutta myös asiakkaiden kohtaamisen haasteet. Lapset, nuoret ja lapsiperheet eivät aina Valtioneuvoston mukaan saa tukea oikea-aikaisesti tai edes tarpeisiinsa sopivaa apua. Palvelujärjestelmien toimimattomuus kuormittaa työntekijöitä, jotka toimivat lasten ja lapsiperheiden parissa kuten esimerkiksi opettajat ja sosiaalityöntekijät. Tämä edellyttää varhaista puuttumista ja koko kasvu- ja kehitysympäristöön vaikuttavia ratkaisuja (Valtioneuvosto, 2019a). Oppimisessa ja koulutuksessa Valtioneuvoston (2019b) mukaan alueelliset, sosioekonomiset ja sukupuolten väliset erot sekä koulutuksen periytyvyys näkyvät entistä vahvemmin. Varsinkin varhaisilla koulutuspanoksilla on suuri vaikutus myöhemmälle kouluttautumiselle, mutta hallitusohjelmassa tuodaan esiin myös, että samalla Suomessa on pohjoismaiden alhaisin osallistumisaste varhaiskasvatuksessa (Valtioneuvosto, 2019b).

Aiemmin opiskellessani ylempää ammattikorkeakoulututkintoa Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen, tein opinnäytetyöni ennaltaehkäisevästä perhetyöstä varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkökulmasta. Yhtenä tutkimustuloksena nousi esiin, että osa varhaiskasvattajista koki ennaltaehkäisevän perhetyön olennaisena osana varhaiskasvattajan työtä, mutta osa vastaajista koki, että se ei kuulu varhaiskasvattajan työnkuvaan (Keimiöniemi, 2017). Täy-

tyy myöntää, että tutkimustulos oli itselleni aikamoinen järkytys, sillä itse koen suurtakin vastuuta siitä, että me varhaiskasvattajina olemme niitä ammattilaisia, jotka päivittäin ovat teke- misissä niin lasten kanssa, mutta myös kohtaamme heidän huoltajiaan. Myös meitä varhaiskas- vattajia velvoittaa Lastensuojelulaki (2007/417) nimenomaan ennaltaehkäisevään lastensuoje- luun. Tuloksissa nousi myös esiin tietämättömyys, mitä ennaltaehkäisevä perhetyö tai ennalta- ehkäisevä lastensuojelu tarkoittaa, eikä välttämättä varhaiskasvattajat arjessaan huomaakaan, miten suuri vaikutus heillä on kokonaisten perheiden hyvinvoinnin kannalta.

Me varhaiskasvatuksessa kohtaamme monenlaisia yksilöitä ja myös monenlaisia perheitä. Päi- väkodin arjessa erilaiset arvot, arvostukset ja toisaalta käytännön sanelema totuus kohtaavat ja muovautuvat päivän pienissä hetkissä. Päiväkodin arjessa on ihaninta huomata, kun lapsi tulee päiväkotiin aamulla kasvot hohkaten ylpeää hymyä, kun on oppinut uuden taidon, mutta sa- malla raskainta on huomata, miten nopeasti hymy katoaa varjoihin, kun joku toinen lapsista nauraakin pojan isosiskon vanhalle pinkille pyörälle. Vertailu on tietysti osa lasten ja meidän aikuistenkin ajattelua, mutta juuri varhaiskasvatus on mitä parhain alusta kasvattaa vertailun lisäksi toisten huomioimisen taitoja. Mielestäni on olennaista huomioida, että lapsiköyhyys ei ole millään lailla yksilön tai perheen vika tai puute, vaan tämän työn tarkoituksena on puhtaasti pohtia, millaista tietoa lapsiköyhyydestä on ja miten se tulisi huomioida lasten ja lapsiperheiden kanssa työskennellessä varhaiskasvatuksessa ja myös sitä, miten yhteiskunta tukee tai sen tulisi tukea pienituloisia lapsiperheitä.

Kirsti Karila (2016) pohtii opetushallitukselle kirjoittamassa tilannekatsauksessa ”Vaikuttava varhaiskasvatus” vaikuttavuuden näkökulmaa suomalaisessa varhaiskasvatuksessa. Näin ollen Karila tuo esiin myös lapsiköyhyyden, ja pohtii varhaiskasvatuksen tämänhetkistä tilaa ja ke- hittämishaasteita (Karila, 2016). Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisema ja Karilan, Kososen ja Järvenkallan (2017) kirjoittama Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017- 2030 -teos tuo nimensä mukaan esille suuntaviivoja varhaiskasvatuksen kehittämiseksi esimer- kiksi henkilöstön osaamisen ja koulutuksen kehittämisen osalta (Karila, Kosonen ja Järvenkal- las, 2017). Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön laatimassa Lap- sistrategia 2040 -teoksessa kerrotaan teoksen syntyneen yli hallituskausien tähtääväksi visioksi, jossa esiin nousi seitsemän tavoitetta lapsen ihmissuhdeympäristöön liittyen (Valtioneuvosto, 2019a). ”Pääministeri Antti Rinteen hallituksen ohjelma 6.6.2019” nojautuu osin myös Lapsi- strategia 2040 -teokseen, mutta lisäksi siinä tuodaan esiin käytännönläheisempiä keinoja, miten tavoitteisiin pyritään pääsemään (Valtioneuvosto, 2019b). Nämä lähteet kiinnostavat sen

vuoksi, että niistä näkyy, miten valtiomme päättäjät tällä hetkellä näkevät niin varhaiskasvatuksen kuin lapsiköyhyyden tilan sekä miten niihin pyritään puuttumaan valtion toimesta.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimusprofessori Pasi Moisio on tutkinut köyhyyttä Suomessa ja avannut köyhyyteen liittyviä käsitteitä (Moisio, 2006; 2009). Lisäksi olen lähteisäni käyttänyt lapsiköyhyyteen sekä lapsiperheiden hyvinvointiin liittyviä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisemia raportteja (Karvonen & Salmi, 2016; Lammi-Taskula & Karvonen, 2014; Karvonen & Kestilä, 2019; Kaikkonen ym., 2012). Tilastokeskuksen internet-sivuilta olen saanut tämänhetkistä tilastotietoa lapsiköyhyydestä (Tilastokeskus, n.d.; Suomen virallinen tilasto, 2017) sekä Kansaneläkelaitoksen internet-sivuilta sain tietoa tuista, joita lapsiperheet saavat tällä hetkellä (Kansaneläkelaitos, 2019). Kaiken perustana on tietysti lait ja määräykset ja tässä työssä olen viitannut ”Suomen perustuslakiin” (2009/731), ”Yhdenvertaisuuslakiin” (2014/1325), ”Varhaiskasvatuslakiin” (2018/540), mutta myös ”YK:n yleissopimukseen lapsen oikeuksista” (Suomen Unicef, 2017), ”Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin 2018” (Opetushallitus, 2019) sekä ”Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin” (Opetushallitus, 2014).

2 Lapsiköyhyys Suomessa

Suomen perustuslaissa (1999/731) sanotaan, että jokaisella on oikeus välttämättömään toimeentuloon sekä huolenpitoon. Myös heillä, jotka eivät pysty itse hankkimaan ihmisarvon mukaista turvaa. Perustoimeentuloturva taataan Suomen perustuslailla niin työttömille, sairaille, työkyvyttömille tai vanhuksille sekä silloin, kun lapsi syntyy tai lapsen huoltaja kuolee (Suomen perustuslaki 1999/731). Moisio (2009) tuo esiin, että perustuslaissa ei kuitenkaan määritellä, mikä on kohtuullinen vähimmäisturvan taso, sillä vaikeutena on päättää, mikä on riittävä elintaso kullekin perhetyypille. Nämä kysymykset ovatkin arvovalintakysymyksiä ja siksi vaikeasti mitattavissa. Lisäksi Moisio erottelee absoluuttisen ja suhteellisen köyhyys. Absoluuttinen köyhyys tarkoittaa perustarpeiden kuten ruoan, suojan tai vaatteiden riittämättömyyttä. Suhteellisella köyhyydellä tarkoitetaan, ettei riittämättömien taloudellisten resurssien takia pysty osallistumaan yhteiskunnan toimintoihin ja odotettuun elämäntapaan (Moisio, 2009).

Suhteellinen köyhyys on Moisio (2006) mukaan monitahoinen ilmiö, eikä kiistatonta tai yleisesti hyväksyttyä mittaria sille ole. Köyhyyttä voidaan mitata kartoittamalla esimerkiksi sillä, että tietyt perushyödykkeet arjesta puuttuvat juuri varattomuuden vuoksi tai yksinkertaisesti taloudelliset resurssit eivät vain riitä selviytymiseen. Moisio kertoo sen käytännössä tarkoittavan tulorajoja, jotka ovat määritelty erilaisille kotitalouksille. Näiden tulorajojen alapuolelle jäävät luetaan riippuen siitä, mitä käsitettä mittarin yhteydessä on totuttu käyttämään, joko köyhiksi, tuloköyhiksi, pienituloisiksi tai köyhyysriskissä oleviksi (Moisio, 2006). Karvonen, Mäntylä ja Salmi (2016) tuovat kuitenkin esiin, että puhuttaessa lapsiköyhyydestä tuloköyhyyden käsitettä kritisoidaan, koska se ei ota huomioon lapsen köyhyyden subjektiivisia kokemuksia, joilla lapsen elämään voi olla monia haitallisia vaikutuksia. Tilastokeskus (n.d.) taas tuo esiin, ettei Suomessa ole virallista kansallista määritelmää pienituloisuudesta tai köyhyysrajasta. Tilastokeskus kuitenkin määrittelee Euroopan unionin tilastolaitoksen Eurostatin mukaan pienituloisiksi henkilöt, joiden kotitaloudessa käytettävissä olevat rahatulot ovat pienemmät kuin yli 60 prosenttia kaikkien kotitalouksien vastaavasti käytettävissä olevista rahatulojen mediaanitulosta (Tilastokeskus, n.d.). Jopa puolet suomalaisista Moisio (2006) mukaan kokee jossakin elämäntilanteessa köyhyyttä. Karkeasti ottaen kolmannes köyhyysjakson kokeneista ovat tilapäisköyhiä, kolmannes toistuvaisköyhiä ja loput pitkäaikaisköyhiä. Lapsiperheet ja nuoret joutuvat yleisemmin tilapäisköyhyyden kolmannekseen, kun taas iäkkäillä ja yksinasuvilla pitkäaikaisköyhyys on yleisempää (Moisio, 2006).

Salmi, Lammi-Taskula ja Sauli (2014) tuovat esiin, että lapsiköyhyys tarkoittaa köyhiin kotitalouksiin kuuluvia alle 18-vuotiaita lapsia ja nimenomaan lasten suhteellinen köyhyys on lisääntynyt. Suomessa lapsiköyhyys on kansainvälisesti tarkasteltuna alhaisella tasolla, mutta on huomioitava, että ulkomaalaistaustaisten lasten köyhyysriski on suurempi kuin kantaväestön lapsilla (Salmi ym., 2014). Tilastokeskuksen (n.d) mukaan 1990-luvun laman jälkeen alettiin kiinnittää enemmän huomiota alle 18-vuotiaiden lasten pienituloisuuteen, koska lasten pienituloisuusaste alkoi kasvaa nopeasti. Vuosituhannen vaihteessa lasten pienituloisuusaste läheni koko väestön pienituloisuusastetta, ja siitä lähtien lasten ja koko väestön pienituloisuusaste ovat kehittyneet samoin (Tilastokeskus, n.d.). Salmen, Karvosen, Närvin ja Lammi-Taskulan (2016) raportin mukaan Suomessa asuu laskutavasta riippuen 126 000 tai 108 000 lasta köyhyydessä. Tämä tarkoittaa, että yli kymmenen prosenttia lapsista ovat köyhiä ja jopa 15 prosenttia lapsista elää köyhyys- tai syrjäytymisriskissä (Salmi ym., 2016). Lapsistrategiassa tuotiin esiin, että vuonna 2017 pienituloisissa kotitalouksissa asuvia lapsia oli noin 119 000 (Valtioneuvosto, 2019b). Nämä eroavaisuudet johtunevat juuri laskutapojen erilaisuudesta sekä siitä luonnehdinnasta, mitä suhteellinen köyhyys juuri lasten näkökulmasta tarkoittaa.

Hakovirran ja Rantalaihon (2012) tutkimus on lapsuudentutkimus, jossa tutkittiin taloudellista eriarvoisuutta lasten arjessa viides- ja kahdeksaluokkalaisten lasten kertomana. Avatessaan taloudelliseen eriarvoisuuteen liittyviä käsitteitä he tuovat esiin, että ei ole yhtä taloudellisen eriarvoisuuden määritelmää, sillä taloudellinen eriarvoisuus on käsitteenä abstrakti ja siihen liittyy olennaisesti kontekstisidonnaisuus ja on sisällöltään sopimuksenvarainen. Raportissaan he kuitenkin viittaavat eriarvoisuuteen taloudellisten ja materiaalisten resurssien eroina erilaisen yksilöiden ja ryhmien välillä, jotka lasten näkökulmasta katsoen voivat muuttua keskeisiksi (Hakovirta & Rantalaiho, 2012).

Valtioneuvoston (2019a) mukaan lapsiperheitä oli vuonna 2017 Suomessa noin 570 000 eli joka viides kotitalous oli lapsiperhetalous. Vaikka lapsiperheissä tulot olivat keskimäärin muita kotitalouksia suuremmat, se myös kätkee sisälleen suurta vaihtelua lapsiperhetalouksien välillä. Yksinhuoltajaperheissä 17 prosenttia koki toimeentulovaikeuksia ja 5 prosenttia kahden huoltajan kotitalouksissa (Valtioneuvosto, 2019a). Myös Salmen ym. (2016) mukaan erityisesti yksinhuoltajaperheet ovat usein muita perheitä köyhempiä. Lasten pienituloisuus Suomen virallisen tilaston (2017) mukaan liittyy usein perhetyyppiin, koska pienituloisuus määräytyy kaikkien kotitalouden jäsenten yhteenlaskettujen tulojen pohjalta. Yhden huoltajan kotitalouteen kuuluvissa lapsiperheissä joka neljännessä esiintyi pienituloisuutta. Kahden huoltajan perheissä 8 prosenttia oli pienituloisia. Jos perheessä oli kolme tai useampi lapsi, pienituloisuusaste oli

17 prosenttia (Suomen virallinen tilasto, SVT, 2017). Salmi ym. (2016) tuovat raportissaan esille myös huolen siitä, että lapsiköyhyys Suomessa on alkanut lisääntyä varsinkin pikkulapsiperheissä.

Salmi ym. (2014) tuovat esiin, että suomalaisten tuloerot ovat kasvaneet. Nämä muutokset näkyvät myös lapsiperheissä, vaikkakin suuri osa lapsiperheistä on keskituloisia. Pienituloisuusaste lapsiperheissä on silti noususuuntainen (Salmi ym., 2014). Salmen ym. (2014) mukaan työttömyys tai työmarkkinoiden ulkopuolella oleminen selittää myös lapsiperheiden köyhyyttä, mutta silti joka toisessa köyhässä lapsiperheessä ainakin toinen huoltajista käy töissä. Vaikka lapsiperheiden vanhemmat käyvät töissä yleisemmin, juuri köyhien lapsiperheiden huoltajat ovat pätkättöissä, osa-aikaisissa töissä tai matalapalkkaisissa töissä (Salmi ym. 2014). Perheiden sosioekonomisella asemalla viitataan koulutukseen, ammattiin perustuvan sosiaaliluokkaan, työmarkkina-asemaan, tuloihin ja varallisuuteen (Mäki & Kaikkonen 2012). Kaikkonen ym. (2012) tuovat esiin, että perheiden pienituloisuus on noussut, vaikka vanhempien ikä ja koulutustaso ovat nousseet. Taloudelliset ongelmat heijastuvat helposti koko perheen hyvinvointiin, mutta sitä pyritään myös lievittämään muun muassa perhe-etuuksilla, velkaneuvonnalla ja erilaisin perhepalveluin (Kaikkonen ym., 2012). Salmi ym. (2014) tuovat esiin, että lapsiperheiden toimeentuloon vaikuttavat perheen käytettävissä olevat tulot, mutta myös perherakenne sekä perhevaihe. Alle kolmivuotiaiden lasten perheissä köyhyysriski kohoaa selvästi, mikä selittyy sillä, että äidit ovat perhevapailla ja väliaikaisesti pois töistä (Salmi ym., 2014). Tällaiseen köyhyysriskiin on Kontulan (2018) mukaan usein päädytty joko vapaaehtoisesti tai työmahdollisuuksien puuttuessa.

Tutkimuksissa nousi esille, että lapsiköyhyyden yksi riskitekijä on huono-osaisuuden ylisukupolvisuus (Kestilä & Karvonen, 2019; Vauhkonen, Kallio & Erola, 2017; Salmi, Karvonen, Närvi & Lammi-Taskula, 2016). Vauhkonen ym. (2017) pohtivat artikkelissaan sosiaalisen huono-osaisuuden periytymistä sukupolvelta toiselle. He tuovat esiin, että sosiaalisella huono-osaisuudella tarkoitetaan moniulotteista hyvinvoinnin resurssien puutetta, jota he mittaavat artikkelissaan toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle jäämisellä eli koulupudokkuudella, työttömyydellä ja toimeentulotuen asiakkuudella. Puhuttaessa sosiaalisen huono-osaisuuden ylisukupolvisuudesta nousee esiin, että huono-osaisuus ei tarkoita vain materiaalistien resurssien puutetta, vaan huono-osaistavien ominaisuuksien välittymistä, kuten vanhempien arvojen, asenteiden ja käyttäytymisen yhteyksiä. Kuitenkaan taloudellisten ja materiaalistien resurssien puute ei selitä näitä ylisukupolvisia yhteneväisyyksiä, sillä lapset eivät aikuiset valitse omia kasvuympäristöjään ja kokemuksiaan (Vauhkonen ym., 2017).

Tässä työssä köyhyydellä tarkoitetaan suhteellista köyhyyttä. Lapsiköyhyydellä viitataan alle 18-vuotiaisiin lapsiin, jotka kuuluvat köyhiin, tuloköyhiin, pienituloisiin tai köyhyysriskissä oleviksi määritettyihin kotitalouksiin. Lapsiperheillä tässä työssä viitataan kotitalouksiin, jossa vanhempien tai huoltajien lisäksi on alle 18-vuotiaita lapsia.

3 Yhdenvertaisuus varhaiskasvatuksessa

Nousiainen (2012) tuo esiin tasa-arvon olevan moderni käsite, josta ollaan monta mieltä. Tasa-arvo pitää sisällään yhdenvertaisuuden ja yhdenmukaisen kohtelun periaatteen sekä syrjinnän kieltämisen. Nousiainen lisää, että yhdenvertaisuus ja tasa-arvo tarkoittavat suurin piirtein samaa asiaa, mutta nykyisin niitä on oikeudellisesti alettu käyttää niin, että tasa-arvo -käsitettä käytetään kuvaamaan naisten ja miesten asemaa ja yhdenvertaisuudella taas viitataan muihin tapauksiin. Tasa-arvon vastakohtana nähdään eriarvoisuus, joka taas koetaan epäoikeudenmukaisuudeksi (Nousiainen, 2012). Kuitenkin Karhula (2017) tuo esiin, että nimenomaan on tärkeää erottaa se, että eriarvoisuus tarkoittaa eri asiaa kuin epäoikeudenmukaisuus. Karhulan mukaan eriarvoisuus tarkoittaa, ettei ihmisillä ole samoja mahdollisuuksia ja samoja tilaisuuksia elämässään kuin toisilla. Epäoikeudenmukaisuus taas viittaa lakiin ja oikeuteen. Silti näitä kahta termiä käytetään usein tarkoittaen samaa (Karhula, 2017). Nousiainen (2012) ottaa esiin, että syrjintä on oikeudellinen käsite, mihin viitataan silloin, kun kiellettyyn menettelyyn liittyy jokin sanktio. Syrjäytyminen taas on yhteiskunnallinen käsite, joka viittaa yhteiskunnan prosessien reunoille osattomiksi tai haavoittuneiksi joutuneita ihmisiä tai ihmisryhmiä (Nousiainen, 2012).

Unicefille tekemässä kirjassaan Hodgin ja Newell (2007) tuovat esiin *Lapsen oikeuksien komitean* listauksen mahdollisista lasten syrjinnän perusteista, jolloin tunnustetuiksi perusteiksi nousivat muun muassa lapsiköyhyys tai äärimmäinen lapsiköyhyys, mutta myös sosiaalinen status tai vanhempien sosioekonominen tausta. Muun muassa näiden ongelmien ehkäisyyn olisi siis puututtava (Hodgin & Newell, 2007). Suomen Unicefin (2017) mukaan YK:n lastensuojelusopimuksen toinen artikla tuo esiin, ettei ketään lasta muun muassa saa syrjiä niin lapsen kuin lapsen vanhempien tai huoltajiensa kansallisen, etnisen tai sosiaalisen alkuperän tai varallisuuden takia. Lisäksi kolmannessa artiklassa tuodaan esiin, että kaikissa lasta koskevassa päätöksenteossa on otettava huomioon lapsen etu aina ensimmäiseksi. Artiklassa 26 kerrotaan, että lapsella on oikeus sosiaaliturvaan. Artiklassa 27 tuodaan esiin, että lapsella on oikeus ruumiillisen, henkisen, hengellisen, moraalisen ja sosiaalisen kehityksensä kannalta riittävään elintilsoon, josta ensisijaisesti on vanhempien tai huoltajien huolehdittava. Sopimusvaltioiden on kuitenkin tuettava vanhempia tarvittaessa (Suomen Unicef, 2017). Suomen perustuslaissa (1999/731) tuodaan esiin, että lain edessä ihmiset ovat yhdenvertaisia, eikä ketään ilman hyväksyttävää perustetta saa asettaa esimerkiksi iän tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella

eri asemaan. Lisäksi lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä. Heidän tulee pystyä vaikuttamaan kehitystään vastaavasti omiin asioihinsa (Suomen perustuslaki 1999/731). Yhdenvertaisuuslain (2014/1325) mukaan välitöntä syrjintää on, jos henkilöä kohdellaan epäsuotuisammin kuin toista henkilöä kohdellaan tai kohdeltiin samanlaisessa tilanteessa. Välillistä syrjintää on silloin, kun säännöllä, perusteella tai käytännöllä asetetaan toinen henkilö epäedullisempaan asemaan kuin toinen. Näiden lisäksi syrjintää on häirintä sekä ohje tai käsky syrjiä tai kohtuullisten mukautusten epääminen (Yhdenvertaisuuslaki 2014/1325).

Varhaiskasvatuslaki (2018/540) määrittelee varhaiskasvatuksen suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi kokonaisuudeksi, joka muodostuu lapsen kasvatuksesta, opetuksesta ja hoidosta. Tässä kokonaisuudessa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatuslain kolmannessa pykälässä tuodaan esiin, että varhaiskasvatuksen yhtenä tavoitteena on tukea lasten koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista, mutta myös antaa lapselle yhdenvertainen mahdollisuus varhaiskasvatukseen sekä edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa (Varhaiskasvatuslaki 2018/540). Opetushallituksen (2019) määäämien varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata laadukkaan, mutta myös yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa tuodaan esiin, että yhdenmukaisuus ei tarkoita samanlaisuutta, vaan yhteisön jäsenten kohtaamista ja kohtelua yhdenvertaisina riippumatta yksilöön liittyvistä tekijöistä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa tuodaan esille, että varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa täytyy edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Lisäksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet tuovat esiin osallisuuden yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämisen yhteydessä, jolloin varhaiskasvatuksessa tulee myös käyttää osallisuutta edistäviä toimintatapoja sekä varhaiskasvatuksen rakenteiden tietoista kehittämistä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet korostaa, että osallisuuden kautta lapsen ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valinnoista kehittyy sekä se vahvistaa lasten sensitiivistä kohtaamista ja nähdyksi ja kuulluksi tulemistä myönteisenä kokemuksena (Opetushallitus, 2019).

Tässä työssä yhdenvertaisuudella tarkoitetaan yhdenmukaisen kohtelun periaatetta ja sitä, että kaikkia ihmisiä tulee kohdella samanarvoisesti riippumatta yksilöön liittyvistä tekijöistä. Eriarvoisuudella tässä työssä tarkoitetaan sitä, että kaikilla ihmisillä ei ole yhtäläiset mahdollisuudet elämässään kuten toisilla. Varhaiskasvatuksella tässä työssä viitataan kuntien tai yksityisten päiväkotien tai perhepäivähoitajien järjestämään varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen.

4 Tutkimuksen toteutus

Kun tehdään tieteellistä tutkimusta, tuotetaan Vilkan (2015) mukaan uutta tietoa teorian avulla. Erilaiset teoriat selittävät todellisuutta ja ovat erilaisia tapoja tarkastella sitä. Vilkka painottaa, että tärkeintä kuitenkin on tutkimusta tehdessä se, että tutkija osoittaa lähestymistavan olevan tarkoituksenmukainen juuri tehtävänasettelun kannalta. Tutkijan tulee Vilkan mukaan perustella valittu ja käytetty lähestymistapa ja tutkimukseen pohjautuva teoria ja se, ettei se perustu mielipiteisiin tai tekijän omaan kokemukseen. Vilkka tuo esiin, että tutkijan tulee selvittää, onko aikaisemmissa tutkimuksissa tullut esiin säännönmukaisuutta tai lainalaisuuksia, jotka jäsentävät tutkittavaa ilmiötä tai asiaa. Nämä säännönmukaisuudet selittävät ilmiötä ja taas lisäävät ymmärrystä asiaa koskien (Vilkka, 2015). Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009) tuovat esiin, että tutkijan on kuitenkin arvioitava kriittisesti eri lähteitä toisiinsa, mutta myös suhteuttaen omiin tavoitteisiinsa. Niin lähteitä valitessaan, referoidessaan kuin tulkitessaan, tulee tutkijan osoittaa huolellisuutta, rehellisyyttä ja puolueettomuutta. Olennaista on myös osoittaa lukijalle havaitsemansa näkemyserot, ristiriitaisuudet ja puutteet eri tutkimuksissa (Hirsjärvi, Remes, & Sajavaara, 2009).

Hirsjärvi ym. (2009) tuovat esiin, jotta tutkimusongelma tulisi selkeästi esiin, olisi oleellista, että tutkija esittelisi ja määritteli jo johdannossa keskeiset käsitteet, joita lukija tarvitsee tekstiä seuratakseen. Hirsjärvi ym. lisäävät, että tutkimusongelmien muotoilu tulee myös perustua tutkimustietoon harkitusti. Myöhemmin tutkija voi avata käsitteitä laajemmin ja samalla näyttää, miten hän pystyy rakentamaan tutkimuksen omin sanoin suodattaen tärkeistä tutkimuksista pääasiat (Hirsjärvi ym., 2009). Hirsjärvi ym. kommentoivat, että tutkijan on osoitettava, että hän tuntee tutkittavan alueen hyvin käyttäen asianmukaista ja tutkimusaiheeseen suoraan liittyvää kirjallisuutta luoden taustaa uudelle tutkimukselle, mutta myös tekemällä tärkeimmistä esiin nousevista asioista kiinteyttävän synteessin. Hirsjärven ym. mukaan olisi huomioitava, miten aiempi tutkimustieto on myös menetelmällisesti merkityksellinen oman tutkimustehtävän kannalta. Tutkijan tulee osoittaa myös kriittisyyttä tutkimusten menetelmällisyyttä ja tekniikoita kohtaan. Kirjallisuuskatsauksen pohdinnassa tulee näyttää Hirsjärven ym. mukaan, miten oma tutkimustieto on joko lisännyt tietoa aiheesta tai jopa muuttanut sitä. Kirjallisuuskatsauksen tulee siis selvittää myös sitä ajatuskulkua, miten tutkija on rakentanut tietoa aiempien tutkimusten pohjalta. Tutkijan on osoitettava, että hän on pitänyt mielessään omat tavoitteensa ja tutkimusongelmat koko työskentelyn ajan (Hirsjärvi ym., 2009). Salminen (2011) kirjoittaa,

että kirjallisuuskatsaus on tutkimustekniikka tai metodi, jolla tutkitaan aiheesta tehtyä tutkimusta ja kootaan tutkimustuloksia, joista taas tehdään omia tutkimustuloksia (Salminen, 2011). Johansson (2007) tuo esiin, että toisaalta kirjallisuuskatsauksella voidaan tarkoittaa laajaa tutkimuskokonaisuutta, mutta kirjallisuuskatsaukseksi voidaan sanoa, vaikka tutkimuksessa on käsitelty kahtakin kirjaa (Johansson, 2007).

Kirjallisuuskatsauksessa kiinnitetään huomiota Salmisen (2011) mukaan niin aiempien tutkimusten tekniikkaan ja keskinäiseen yhteyteen, puhutaan systemaattisesta kirjallisuuskatsauksesta. Salmisen mukaan kuvaileva kirjallisuuskatsaus taas on yleiskatsaus, eikä siitä ole tiukoja tai tarkkoja sääntöjä. Kuitenkin kuvaileva kirjallisuuskatsaus kuvaa Salmisen mukaan laaja-alaisesti tutkittavaa ilmiötä ja tarpeen mukaan luokittelee tutkittavaa ilmiötä. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus voi olla joko narratiivinen tai integroiva katsaus. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus antaa laajan kuvan tutkittavasta aiheesta ja kuitenkin päättyy johonkin lopputulokseen. Narratiivinen yleiskatsaus on analyysiltään kuvaileva synteesi, joka on samalla ytimekäs ja johdonmukainen (Salminen, 2011). Johansson (2007) toisaalta tuo esiin, vaikka esimerkiksi narratiiviset kokoomat, jotka ymmärretään kirjallisuuskatsauksina, kuvaavat hyvin ongelman taustaa tai kehitystä, on huomattava, että koonta on tehty tietyn asiantuntijan näkökulmasta. Näin ollen lukijan on vain luotettava tutkijan valintoihin ja epäsystemaattisuuden vuoksi kriittinen tarkastelu voi olla mahdotonta varsinkaan, jos tutkimuksen valintaa, haku- ja käsittelyprosesseja ei olla kuvattu (Johansson, 2007). Vaikka narratiivisessa yleiskatsauksessa on ongelmansa kuten esimerkiksi mahdollinen puolueellisuus lähdekirjallisuutta etsiessä, koen kuitenkin, että se antaa laajemman kuvan lapsiköyhyydestä aiheena. Koin sen tärkeänä tietysti oman ymmärrykseni kannalta, mutta toisaalta myös siksi, etten löytänyt kirjallisuutta siitä, miten lapsiköyhyys varhaiskasvatuksessa näkyy tai miten se otetaan käytännössä huomioon. Koin oleellisena sen, että kirjallisuutta etsiessäni keskityin lähinnä Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen tutkimuksiin sekä tietysti muihin tutkimuksiin, jotka liittyvät lapsiköyhyyteen. Varhaiskasvatustilaisissa ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa vilahtelee sanat tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja osallisuus, mutta niissä ei avata, mitä se käytännössä tarkoittaa esimerkiksi lapsiköyhyyden näkökulmasta.

Hain tietoja erilaisten tietokantojen kautta alkaen tietysti Oulun yliopiston kirjaston Oula-Finnasta ja Artosta, joka on kotimainen artikkelitietokanta. Kotimaisia lähteitä hain muun muassa hakusanoilla perheet, perhepolitiikka, köyhyys, vähävaraisuus, eriarvoisuus, hyvinvointi, varhaiskasvatus, lapsiköyhyys, perheiden hyvinvointi. Ulkomaisia lehtiartikkeleita löysin muun muassa Ebsco ja ProQuest -tietokannoista ja Google Scholarista muun muassa hakusanoilla

Poverty, Early Childhood Education and Care, Income Differences, Income Distribution, Prosperity, Social Exclusion, Social Problems, Standard of Living. Kansainvälisestä kasvatus- ja koulutusalan kirjallisuutta sisältävästä viitetietokannasta Ericistä löysin myös vertaisarvioituja lähteitä.

4.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on kuvata, miksi pienituloisia lapsiperheitä tuetaan ja miten. Tutkimuksen tavoitteena on myös kuvata, miten varhaiskasvatus tukee lapsiköyhyyden riskeissä. Tutkimuskysymyksiksi ovat muotoutuneet:

1. Miksi ja miten pienituloisia lapsiperheitä tuetaan?
2. Miten varhaiskasvatus tukee lapsiköyhyyteen liittyvissä riskeissä?

4.2 Kirjallisuuskatsauksen eettiset vaatimukset

Vilkka (2015) tuo esiin, että tutkimusetiikan on kuljettava mukana koko tutkimusprosessin ajan. Tutkimuseettiset periaatteet ovat kaikille tutkimuksen tekijöille samat ja hyvän tieteellisen käytännön noudattaminen velvoittaa kaikkia tutkijoita. Vilkka kommentoi, että hyvä tieteellinen käytäntö tarkoittaa, että tutkimuksessa käytetään tiedeyhteisön hyväksymiä tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkija perustaa tutkimuksensa oman alansa tieteelliseen kirjallisuuteen tai muihin asianmukaisiin tietolähteisiin. Lisäksi hänen tulee osoittaa tutkimusmenetelmien, tiedonhankinnan ja tutkimustulosten johdonmukaista hallintaa. Vilkka tuo esiin, että tutkijan on oltava rehellinen, tarkka ja huolellinen koko tutkimuksen ajan sekä tutkimustuloksia esittäessään esimerkiksi lähdeviittauksissa sekä tutkimuksen on osoitettava avoimuutta ja kontrolloitavuutta. Tutkijalla on myös vastuu tekemästään tutkimuksesta, jolloin tutkimuksen on hyvä olla julkisesti nähtävillä ja alan ammattilaisten luettavissa (Vilkka, 2015). Varantola (2013) tuo esiin Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ajatuksen, että tutkimuseettisestä näkökulmasta tutkimuksen tulee noudattaa tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja, mutta myös tutkimustulosten esittämisessä, tallentamisessa sekä arvioimisessa. Tämä tarkoittaa avoimuutta ja vastuullisuutta tutkimustulosten esittämisessä kunnioittaen muiden tutkijoiden tekemää työtä viittaamalla niihin asianmukaisesti. Tutkimus tulee suunnitella, toteuttaa ja raportoida tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla (Varantola, 2013).

Käsitykset tiedon ja todellisuuden luonteesta eroavat Lähdesmäen, Hurmeen, Koskimaan, Mikolan ja Himbergin (2012) mukaan eri tieteenfilosofisissa suuntauksissa, jolloin pohdintaan viitataan epistemologian ja ontologian käsitteillä. Epistemologia tarkoittaa tietoteoriaa eli pohditaan, miten yksilö voi tietää asioista ja mitä hän voi tietää asioista. Samalla pohditaan, millainen tieto on oikeaa tietoa. Ontologia pohtii, mikä on opissa olevaista eli mitä on todellisuus tai millaiset asiat ovat todellisia (Lähdesmäki ym., 2012). Olen lähestynyt aihetta ensin raporttien kautta luoden ajatusta siitä, mitä lapsiköyhyys Suomessa tarkoittaa. Raportteja lukiessani huomasin, miten pohja lapsiköyhyyden ehkäisylle luodaan jo varhaisessa vaiheessa ja löysinkin paljon tutkimustietoa varhaiskasvatuksen tarpeellisuudesta lapsiköyhyyden ehkäisyssä varsinkin ulkomaisista, vertaisarvioituista lähteistä. Vaikka toisaalta olen tutkimuskysymyksilläni ohjannut tiedon hakemista, olen yrittänyt kuitenkin olla avoin aineistolle. Tutkimusosiossa tuon esiin tutkimustuloksia ja omat ajatukseni aiheesta olen jättänyt loppupohdintaan.

5 Tulokset

Seuraavilla sivuilla esittelen tulokset. Luvussa 5.1 tuon esiin, miksi pienituloisia lapsiperheitä tuetaan. Tuon esiin, minkälaisia riskejä pienituloisuuteen ja köyhyyteen liittyy lapsiperheiden kannalta. Tutkimustuloksia siitä, miten pienituloisia lapsiperheitä tuetaan ja millaisia palveluita heille tarjotaan tuon esiin luvussa 5.2 ja luvussa 5.3 tuon esiin, miten varhaiskasvatus tukee lapsiköyhyyteen liittyvissä riskeissä.

5.1 Perhepolitiikalla pyritään pienentämään lapsiperheiden köyhyysriskiä

Lähes viidennes lapsiperheiden vanhemmista Salmi, Lammi-Taskula ja Sauli, (2014) mukaan kokivat, että menojen kattaminen tuloilla oli hankalaa tai erittäin hankalaa. Näissä perheissä useammin toinen vanhempi oli työtön, opiskelija, pitkäaikaisesti sairas tai kotona perhevapaalla tai kotihoidon tuella. Salmi ym. tuovat esiin, että myös perheissä, joissa oli hyvä tai keskitasoinen tulotaso, kokivat toimeentulonsa hankalaksi. Tämä saattaisi johtua myös siitä, että keskituloisilla perheillä on usein asuntolainaa, jolloin lapsiperheiden velat voivat olla suuria suhteessa vuosituloihin ja pienetkin muutokset ansiotuloissa tai korkomenoissa voivat vaikuttaa olennaisesti toimeentulokokemuksiin. Salmi ym. lisäävät, että enemmistö perheistä pystyi ostamaan halutessaan nykyisin tavanomaisena pidettyjä kulutusmahdollisuuksia. Näitä ovat muun muassa oma huone, maksulliset harrastukset, viikkoraha, kännykkä, tietokone tai tarvittaessa yksityislääkärin palvelut. Kuitenkin Salmen ym. mukaan kahdella viidestä perheestä oli mahdollisuus näihin kaikkiin. Toisaalta joka kuudennella perheellä ei ollut varaa esimerkiksi syödä halutessaan lihaa tai kalaa joka toinen päivä tai hankkia uusia vaatteita, ja joka neljännelle perheistä kodinkoneiden hankinta tai korjaus aiheutti ongelmia (Salmi ym., 2014).

Hakovirran ja Kallion (2014) tutkimuksessa, jossa haastateltiin 11-15 -vuotiaiden lasten ajatuksia köyhyydestä, nousi myös esiin kuluttaminen. Köyhiä lapsia pidettiin erilaisina esimerkiksi juuri muotivaatteiden tai käyttöelektroniikan puutteen vuoksi. Lapset liittivät köyhyyteen sosiaalisen stigman tai leimaantumisen (Hakovirta & Kallio, 2014). Salmi ym. (2014) tuovat esiin, että pienituloisuus voi johtaa kyvyttömyyteen osallistua tavanomaiseksi katsottuihin toimintoihin, jolloin taloudellinen eriarvoisuus näyttäytyy kuluttamisen ja toimintamahdollisuuksien eroina lasten arjessa. Tämä taas voi johtaa lasten syrjimiseen, ryhmästä sulkemiseen ja kiusaamiseen (Salmi ym., 2014). Kiusaamisriski kasvaa, kun lapsella ei ole mahdollisuutta osallistua samanlaisiin harrastuksiin kavereiden kanssa (Salmi ym., 2016).

Salmen ym. (2016) mukaan lapsiköyhyyden kasvaminen viittaa välinpitämättömyyteen tai tietämättömyyteen köyhyyden seurauksista. Lapsiköyhyyteen liittyy erilaisia riskejä. Yhtenä riskitekijänä esiin nousi huono-osaisuuden ylisukupolvisuus (Kestilä & Karvonen, 2019; Salmi, Karvonen, Närvi & Lammi-Taskula, 2016; Vauhkonen, Kallio & Erola, 2017). Köyhyydellä on yhteys syrjäytymisriskeihin ja niiden sosiaaliseen periytymiseen (Salmi ym., 2014). Myös toimeentulo-ongelmat vaikuttavat helposti periytyvän vanhemmilta lapsille (Salmi ym., 2016). Vanhempien hyvinvoinnin ongelmien siirtyminen tai jatkuminen heidän lapsilleen Kestilän ja Karvosen (2019) mukaan on sosiaalinen kasvava ongelma. Tämä huono-osaisuuden ylisukupolvisuuden ketju muodostuu yhteisvaikutuksessa muun muassa geneettisten, biologisten, psykososiaalisten ja sosioekonomisten tekijöiden kanssa. Tällöin puuttumisen kannalta olennaisessa osassa on tuki elämänkaaren varhaisessa vaiheessa, jolloin olisi olennaista huomioida myös mahdollisuuksien tasa-arvo (Kestilä & Karvonen, 2019).

Köyhyys Salmen ym. (2016) mukaan voi myös heikentää lasten mahdollisuuksia koulutukseen. Vauhkonen, Kallio ja Erola (2017) tuovat esiin, että vanhempien koulupudokkuus ennustaa myös lasten koulupudokkuutta, joka taas voi johtua vanhempien kulttuuristen resurssien puutteesta eli siitä, etteivät vanhemmat osaa tukea lastensa opiskelua tai välittävät lapsille arvoja tai käytösmalleja, jotka eivät tue opiskelua. Nämä arvot eivät kuitenkaan välttämättä johda työttömyyteen tai toimeentulotuen asiakkuuteen, vaan voivat suosia ennemmin nopeaan työelämään siirtymiseen kuin opiskeluun. Vauhkonen ym. tuovat esiin, että yhteys työttömyyden ylisukupolvisuuteen on suora, jolloin todennäköisemmin työttömän lapsesta tulee työtön, vaikka hänellä olisikin toisen asteen tutkinto. Työttömien lapset eivät ehkä koe työttömyyttä niin leimavaksi kuin muut, eivätkä nuorena aikuisuudessa näe sitä niin suurena uhkana, vaikka tulotaso olisi matalampi. Kuitenkin vanhempien kasautunut huono-osaisuus Vauhkonen ym. mukaan osoittautui voimakkaimmaksi yhteydeksi lasten aikuisuuden huono-osaisuuteen, jolloin esimerkiksi vanhempien pitkäaikainen toimeentulotuen asiakkuus vaikutti myös heidän lastensa toimeentulotuen asiakkuuteen ja oli voimakkaammin yhteydessä lasten koulupudokkuuteen ja työttömyyteen. Tutkimuksessa tuli myös esiin, että toimeentulotukea saaneiden vanhempien lapset hakivat myös muita useammin toimeentulotukea opiskellessaan, työssään tai hoitopaikalla ollessaan (Vauhkonen ym., 2017).

Köyhyys lapsiperheissä voi nakertaa vanhempien hyvinvointia ja heikentää vanhemmuutta (Salmi ym., 2016). Kaikkonen ym. (2012) lisäävät, että työelämässä esiin nouseva kiire, työn paineet ja vaatimukset kuluttavat vanhempien voimavaroja, mikä heijastuu perheeseen ja pari-

suhteeseen, eikä perheillä välttämättä ole mahdollisuutta saada apua läheisiltä, sillä lapsiperheiden sosiaalinen verkosto voi käytännön avun suhteen olla olematon. Jopa 60 prosenttia lapsiperheistä kokee, ettei heillä ole tarpeeksi yhteistä aikaa (Kaikkonen ym., 2012). Valtioneuvoston (2019a) julkaisemassa Lapsen aika - Kohti kansallista lapsistrategiaa 2040 -teoksessa linjattiin seitsemän tavoitetta, joilla pyritään lapsi- ja perhemyönteisempään yhteiskuntaan. Yhtenä tavoitteena oli lapsiperheiden köyhyyden väheneminen. Lisäksi strategiassa tavoitellaan, että perheiden yhteinen aika lisääntyisi ja koettaisiin myönteiseksi, mutta myös sitä, että ihmisillä tulisi olla mahdollisuus toimimaansa lapsimäärään. Lapsistrategiassa nousi esiin, että vanhemmuus koetaan vaativana ja lapsi nähdään niin henkisenä kuin taloudellisenä sijoituksena. Myös perhepolitiikan poukkoilevuus ja joustamattomuus aiheuttaa epävarmuutta. Vaikka sosiaalipolitiikka tukeekin epäsuorasti syntyvyyttä, se ei enää riitä taloudellisten, työhön tai elämäntapaan liittyvien tekijöiden kompensointiin (Valtioneuvosto, 2019a).

Kestilä ja Karvonen (2019) tuovat esiin, että yhteiskunnalle, joka painottaa kestävästä kehitystä, väestön hyvinvointi- ja terveyserot ovat suuri haaste. He tuovat esiin myös sosioekonomiset terveyserot, jotka suomalaisissa poliittisissa keskusteluissa ja päätöksissä on kyllä huomioitu, mutta erot eivät silti osoita kaventumista. Hyvinvointieroja on huomattu esimerkiksi asuinalueen, asumismuodon tai etniseen taustaan liittyen (Kestilä & Karvonen, 2019). Mäki ja Kaikkonen (2012) tuovat esiin sosioekonomiset terveyserot, jotka ovat vaikea terveys- ja yhteiskuntapoliittinen ongelma. Tutkimuksessa kuitenkin tuotiin myös esiin, että juuret sosioekonomisten terveys- ja hyvinvointieroihin ovat usein jo varhaislapsuudessa (Mäki & Kaikkonen 2012). Kaikkonen ym. (2012) tuovat esiin, että lasten ylipainoisuudessa on sekä alueellisia eroja, että eroja vanhempien sosioekonomisen aseman mukaan. Terveyskäyttäytymiseen ja painonhallintaan vaikuttavat niin sosiaalinen tuki, elämänhallintataidot kuin elinympäristö. Myös lasten harrastamattomuus nousi esiin Kaikkosen ym. tutkimuksessa eriarvoistavana niin alueellisesti kuin sosioekonomisestikin, vaikka lähialueiden tarjonnalla kuin perheen sosiaalisella asemalla ei tulisi olla vaikutusta lasten harrastuneisuuteen. Lasten liikkuminen on yleisesti luontevaa, mutta kuitenkin joka kymmenes leikki-ikäinen ei liikkunut suositusten mukaan (Kaikkonen ym. 2012).

Kestilä ja Karvonen (2019) nostavat myös esiin eriarvoisuuden sosiaaliset vaikutukset. He jakavat eriarvoisuuden sosiaaliset vaikutukset kahteen ryhmään. Eriarvoisuus voi johtaa mahdollisuuksien vajaakäyttöön tai voimavarojen hukkaamiseen, tai kun jokin väestöryhmä ei täysin pysty hyödyntämään kykyjään yhteiskunnassa, on kyse resurssien hukkaamisesta. Tämä tar-

koittaa eriarvoisuuden välineellisiä seurauksia, kuten sitä, että tietyt ulkomaalaistaustaiset ryhmät työllistyvät Suomessa heikommin (Kestilä & Karvonen, 2019). Myös Mäkinen (2013) tarkastelee köyhyyttä ja eriarvoisuutta artikkelissaan maahanmuuttovastaisten keskustelujen kannalta ja nostaa esiin nousseen jaottelun ”meistä” ja ”muista”. Tällöin keskusteluissa nousi esiin, että kantasuomalaisten huono-osaisuus joko välillisesti tai suoraan liittyisi muualta tulleiden syyksi. Mäkisen mukaan myös ”eliitti”, johon laskettiin myös evankelisluterilainen kirkko, keskustelijoiden mielestä auttoi esimerkiksi siirtolaisia niin, että kantasuomalaiset unohtuvat etujen saamisessa (Mäkinen, 2013). Eriarvoisuuden vaikutukset koskevat myös koko yhteiskuntaa, kun hyväosaiset sulkevat esimerkiksi päätöksenteossa ulos huono-osaisempia, jolloin muodostuu hierarkioita ja elämismaailmat etäännyvät toisistaan (Kestilä & Karvonen, 2019). Salmi ym. (2014) tuovat esiin, että tuloerot ja niiden kasvu on oikeudenmukaisuuskysymys. Kuitenkin on huomattava, että nyky-yhteiskunnassa on vaikeampaa pitää yllä normaalia elintasoa ja elintapaa, mitä pienemmät tulot perheellä on. Kun elintaso nousee, muuttuu myös yhteiskunnassamme ajatus siitä, mitä tarvitaan normaaliin elämään (Salmi ym., 2014).

5.2 Yhteiskunnan tuki lapsiperheille tulosiirtojen ja palvelujen avulla

Lapsiperheen toimeentulo rakentuu Salmen, Lammi-Taskulan ja Saulin (2014) mukaan yleensä työssäkäyvien vanhempien ansiotuloista sekä perhepoliittisista tulosiirroista, joita perheille maksetaan. Lapsiperheiden toimeentulomahdollisuuksiin vaikuttavat olennaisesti se, onko vanhemmilla työpaikka ja onko työsuhde määräaikainen. Vai onko työsuhde vakituinen tai kokopäiväinen vai osa-aikainen (Salmi ym., 2014). Kontula (2018) tuo kuitenkin esiin, että myös huoltajien ja lasten lukumäärä vaikuttaa olennaisesti lapsiperheen toimeentuloon. Perhepolitiikalla Kontulan mukaan pyritään muun muassa pienentämään lapsiperheiden köyhyysriskiä. Juuri perhepoliittisten tulosiirtojen tavoitteena on tasoittaa lapsista aiheutuvia kustannuksia, mutta myös korostaa yhteiskunnan yhteistä vastuuta lapsista (Kontula, 2018).

5.2.1 Tuet lapsiperheille

Kansaneläkelaitoksen (2019) mukaan Kansaneläkelaitos (Kela) maksaa äidin raskausajasta alkaen rahallista tukea lapsiperheelle. Kelan lapsiperheen tukia voi hakea, jos kuuluu Suomen sosiaaliturvaan tai vakinaisesti asuu Suomessa. Neuvolasta saatavalla raskaustodistuksella saa hakea tukea Kelalta. Kansaneläkelaitoksen mukaan isyysrahaa maksetaan 54 arkipäivältä, joista kolmen viikon ajan isä voi olla kotona äidin kanssa yhtä aikaa. Loput vapaasta voi pitää, kun

vanhempainvapaan rahan saaminen on loppunut. Vanhempainvapaa kestää 158 arkipäivää. Adoptiovanhemmat saavat myös vanhempainrahaa sekä isät voivat pitää isyysvapaata. Ulkomailta adoptoidessa lapsen saa Kelalta myös tukea adoption kustannuksiin. Hoitovapaalle vanhempi voi jäädä vanhempainvapaan jälkeen siihen saakka, kunnes lapsi täyttää 3 vuotta. Tällöin kotihoidon tukea voi saada, vaikka lasta kotona hoitaisi vanhempi, isovanhempi tai palkattu hoitaja. Lapsilisää maksetaan lapsesta sen kuukauden loppuun, kun lapsi täyttää 17 vuotta. Kansaneläkelaitoksen mukaan Kela maksaa myös yksityisen hoidon tukea, jos lapsi on hoidossa yksityisessä päiväkodissa tai häntä hoitaa palkattu hoitaja. Tuki maksetaan suoraan palkatulle hoitajalle tai yksityiselle päiväkodille. Joustavaa hoitorahaa maksetaan alle 3-vuotiaasta lapsesta, jos vanhempi tekee töitä enintään 30 tuntia viikossa. Osittaista hoitorahaa maksetaan 1. tai 2. luokalla olevasta lapsesta, jos vanhempi on töissä enintään 30 tuntia viikossa lapsen hoidon vuoksi. Lapsen sairastuessa Kela korvaa osan yksityisen lääkärin maksuista. Kela tukee myös vammaisen tai vaikeasti sairaan lapsen hoitoa erityishoitorahalla, alle 16-vuotiaan vammaistuella tai lääkinnällisellä kuntoutuksella. Elatustukea Kela maksaa silloin, kun elatusvelvollinen vanhempi ei maksa elatusapua tai lapsella ei ole vahvistettua isää (Kansaneläkelaitos, 2019).

Kelan tuet lapsiperheille:
Äitiysavustus
Vanhempainpäiväraha
Lapsilisä
Lastenhoidon tuet: Kotihoidontuki, yksityisen hoidon tuki, Joustava hoitoraha, osittainen hoitoraha
Sairaana ja vammaisen lapsen tuet
Elatustuki
Vanhempainpäiväraha: Äitiysraha, erityisäitiysraha, isyysraha, vanhempainraha.
Muita tukia: Asumisen tuet, sairastamiseen liittyvät korvaukset, opiskelijan saamat tuet, asevelvollisen saamat tuet, työttömyysturva.

Taulukko 1. Kelan tuet lapsiperheille (Kansaneläkelaitos, 2019).

Närvi (2017) tuo esiin, että erityisesti heikossa työasemassa olevat äidit hoitavat lasta kotona pitempään, ja pitkään kotihoidon tuella olevilla äideillä ei usein ole työpaikkaa, mihin palata. Kuitenkin Närvin mukaan äitien hoivaihanteilla on myös merkitystä työmarkkina-aseman

ohella, sillä kotihoidon ajatellaan olevan tärkeää lapsen kannalta. Pitkä kotihoidon tuen käyttö kertoo yleensä vahvemmin äidin käsityksestä siitä, että varhaiskasvatuksen laatu ei ole hänen toiveidensa mukaista. Yhteiskunnan taloudellinen tuki ei siis houkuttele vanhempia jäämään kotiin pitkäksi aikaa (Närvi, 2017). Kotihoidon tuki halutaan säilyttää, mutta Kontulan (2018) mukaan vastanneet haluaisivat perhepolitiikkaan erityisesti joustavuutta, jotta työn ja perheen yhdistäminen helpottuisi. Tällöin merkitykselliseksi nousisivat joustava työaika sekä osa-aikatyö (Kontula, 2018). Myös Närvi (2017) tuo esiin, miten olennaista olisi, että perhevapaajärjestelmässä otettaisiin huomioon perheiden erilaiset toiveet, tilanteet ja mahdollisuudet joustavasti. Lisäksi on olennaista huolehtia siitä, että kaikilla vanhemmilla olisi yhdenvertaiset mahdollisuudet tehdä perhevapaisiin liittyvät valinnat (Närvi, 2017). Kontula (2018) nostaa esiin myös, että lapsiperheiden asumisen tukeminen koetaan tärkeänä, sillä asumisen kalleus on keskeinen arkipäivän ongelma lapsiperheissä. Erityisesti köyhien lapsiperheiden asumisen tukeminen koettiin olennaiseksi tukemisen kohteeksi (Kontula, 2018).

5.2.2 Lapsiperheiden palvelut

Sosiaali- ja terveystalitiikan tarkoituksena on kehittää painopistettä ehkäiseviin palveluihin, jotta huolten tunnistaminen ja niihin puuttuminen tapahtuisi varhaisemmassa vaiheessa (Halme & Perälä, 2014). Edistäviin ja ehkäiseviin palveluihin Perälä, Halme ja Nykänen (2012) laskevat niin lakisääteiset universaalit palvelut, arjen tuen ja yhteisöllisen toiminnan sekä kohdennettua tuen. Arjen tuki ja yhteisöllinen toiminta pitää sisällään muun muassa kulttuuri-, liikunta- ja vapaa-ajanpalvelut, leikkikentät sekä leikkitoiminnan ja muun päivähoidon, kun taas kohdennettu tuki Perälän ym. (2012) mukaan tarkoittaa esimerkiksi perheneuvolatoimintaa, perheyötä ja varhaista tukea päivähoidossa. Korjaaviksi palveluiksi lasketaan terveydenhuollon erikois- palvelut ja kuntoutus sekä sosiaalihuollon erityis- palvelut. Universaaleiksi palveluiksi luetaan äitiys- ja lastenneuvolapalvelut tai kouluterveydenhuolto, päivähoito ja opetukseen kohdennettua tuen tarpeita, jotka ovat kaikille avoimia ja helposti saatavia palveluja (Perälä ym., 2012). Myös varhaiskasvatus on tärkeä perhepoliittinen palvelu (Kontula, 2018).

Perälä ym. (2014) tuovat esiin, että universaaleihin palveluihin oltiin tyytyväisiä, vaikka osa vanhemmista kokikin, ettei saanut tukea, vaikka olisi tarvinnut. Kuitenkin riittämättömyydenä Perälän ym. mukaan koettiin kasvatus- ja perheneuvoloista, lastensuojelusta, opiskelu- huollon psykologilta ja kuraattorilta sekä poliisilta saama tuki, mikä saattaa liittyä siihen, että näiden tukien saamiseen liittyy harkintaa. Kuitenkin Perälä ym. toivat tuloksissa esiin, että vanhempien

ammattillisella koulutuksella tai sen puutteella ei ollut yhtäläisyyttä palveluiden vastaavuuteen tai tuen riittävyyteen. Kuitenkin haavoittuvammassa asemassa olevat lapsiperheet kokivat puutteellisempana palveluiden saatavuuden sekä tuen riittävyyden, eikä perheiden saama tuki ja etuudet aina kohtaa lapsiperheiden tarpeita (Perälä ym., 2014). Myös Valtioneuvosto (2019a) tuo esiin hallituksen lapsistrategiassa, että lapsiperheille tuotetut palvelut koetaan hajanaisina sekä asiakkaiden kohtaaminen haasteellisena. Lapsiperheet eivät saa aina tukea oikea-aikaisesti tai edes tarpeisiinsa sopivalla tavalla. Lapsiperheille suunnitellut palvelut tulisi ennemmin edellyttää varhaista puuttumista ja vaikuttaa koko kasvu- ja kehitysympäristöön (Valtioneuvosto, 2019a).

Köyhyyden taso on Salmen ym. (2016) mukaan poliittinen arvovalinta ja palvelut, instituutiot ja tulonsiirrot voivat joko lieventää tai hankaloittaa perheiden tilannetta. Poliittiset ratkaisut vaikuttavat olennaisesti myös lapsiperheisiin. Poliittisia ratkaisuja tulisi arvioida myös lapsiperheiden kautta (Salmi ym. 2016). Valtioneuvosto (2019b) tuo esiin, että hallituksen on puuttuttava köyhyys- ja syrjäytymisriskeihin, jotka koskettavat ihmisiä entistä laajemmin. Hallituksen tavoitteena on Valtioneuvoston mukaan tasaisemmasta tulojaosta sekä kaikkien suomalaisten elintason kehittymisestä huolehtiminen ottaen huomioon huono-osaisuuden riskitekijät ja ylisukupolvisuus. Hallituksen tavoitteena on luoda uusi asiakasmaksulaki, jossa poistettaisiin hoidon esteet sekä lisätä terveyden tasa-arvoa esimerkiksi laajentamalla maksuttomuutta, mutta myös kohtuullistamalla maksuja. Hallituksen yhtenä tavoitteena on uudistaa sosiaaliturvaa, jolloin yhtenä osana painotetaan pienituloisten lapsiperheiden toimeentulon parantamista sekä lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen korottamista. Lisäksi tarkoituksena on parantaa vuorovanhemmuusperheiden asemaa asumistuessa (Valtioneuvosto, 2019b). Myös työmarkkinoilla olisi olennaista huomioida lapsiperheiden erityinen tilanne, jotta työnteko luonnistuisi vanhemmilla helpommin (Salmi ym., 2016).

Perälä, Halme & Kanste (2014) tuovat esiin, että lapsiperheiden palveluiden kehittäminen ei ole edennyt lapsiperheiden tarpeita vastaavasti. Jos halutaan edistää lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia, on kohdistettava ja vahvistettava juuri palveluiden ja tuen ulkopuolelle jääville suunnattuja ehkäiseviä palveluja (Perälä ym., 2014). Valtioneuvosto (2019a) korostaa myös, että lapsiköyhyyteen tulisi puuttua esimerkiksi mahdollistamalla yksinhuoltajien työssäkäynti, mutta myös kohtuullistamalla asumiskustannuksia. Puututtaessa lapsiperheiden köyhyyteen myös estetään ongelmien kasautumista, jotka liittyvät terveyteen sekä turvallisuuteen. Lapsiperheitä tulee tukea oikea-aikaisesti, ennaltaehkäisevästi sekä ajoissa. Tämä tarkoittaa yhden-

vertaisuuden ja tasa-arvoisuuden kannalta sitä, että lapsille, nuorille ja lapsiperheille tulisi räätälöidä sellaisia palveluita, jotka tasaavat sosioekonomisista taustoista johtuvia eroja, mutta myös huomioi palveluiden yhdenvertaisuuden maantieteellisesti (Valtioneuvosto, 2019a).

Pääministeri Antti Rinteen hallitusohjelma 6.6.2019 nostaakin Valtioneuvoston (2019b) mukaan yhdeksi tavoitteekseen sen, että varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yhteyteen vahvistettaisiin matalan kynnyksen tukipalveluita lapsille, nuorille ja perheille. Tämä tarkoittaisi muun muassa neuvolatoimintaa, psykologipalveluita, kotipalvelua, perheneuvontaa sekä työllisyyspalveluita, että kielipalveluita maahanmuuttajataustaisille vanhemmille. Valtioneuvosto tuo esiin nykyisen hallituksen tavoitteen rakentaa yhteiskunnallista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, mikä varhaiskasvatuksessa tarkoittaisi erilaisia muutoksia kuten täysipäiväinen kokoaikainen subjektiivinen päivähoito-oikeus sekä yli 3-vuotiaiden ryhmäkoon pienentäminen seitsemään lapseen varhaiskasvattajaa kohden. Lisäksi keinona olisi luoda neuvolasta väylä varhaiskasvatukseen sekä kehittää kolmiportaisen tuen mallia varhaiskasvatukseen soveltuvaksi. Valtioneuvosto nostaa myös esiin yhtenä keinona yhteiskunnallisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden rakentamisessa sen, että myös varhaiskasvatuksessa tulisi säätää velvoittavista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmista (Valtioneuvosto, 2019b). Turja ja Vuorisalo (2017) tuovat esiin, että lapsen subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen vahvistaa lasten yhdenvertaisuutta. Mutta lapsen subjektiivisen oikeuden rajaaminen vuonna 2016 asetti lapset eriarvoiseen asemaan muun muassa sen suhteen, millainen perhe heillä on tai toisaalta millä paikkakunnalla he asuvat, sillä kunnilla on erilaisia päätöksiä varhaiskasvatukseen osallistumisen rajaamisesta (Turja & Vuorisalo, 2017).

5.3 Varhaiskasvatus tukena lapsikäyhyiden riskeissä

Huono-osaisuuden ja huono-osaisuuden ylisukupolvisuuden ehkäisyssä korostuu varhaiskasvatuksen merkitys (Vauhkonen, Kallio & Erola, 2017; Karila, 2016; Heckman, 2011; Karila, Kosonen & Järvenkallas, 2017). Karila (2016) tuo esiin varhaiskasvatustaloudellisten edustavan niin kutsuttua primaaripreventiota. Tällöin ihmisten selviytymistä omassa elämässään pyritään tukemaan palveluiden avulla. Varhaiskasvatuksen taloudellisia kustannuksia arvioidessa tuodaankin Karilan mukaan esiin varhaiskasvatuksen olevan pitkän tähtäimen ennaltaehkäisevä palvelu. Täten varhaiskasvatusta usein pidetään taloudellisesti perusteltuna, sillä on huomattu taloudellisten kustannusten nousevan myöhemmissä sekundaari- ja tertiaariprevention vaiheissa, jolloin ollaankin jo kiinni riskeissä tai jo syntyneiden ongelmien parissa (Karila, 2016).

Täydentämällä vähäosaisten lapsiperheiden olosuhteita kasvatuksellisilla apukeinoilla Heckmanin (2011) mukaan edesauttaisi tehokkaasti ja kannattavasti perheiden tasa-arvoista kohtelua ja menestystä. Heckman tuo esiin, että nimenomaan varhaislapsuudessa saavutetut hyödyt kognition kehittämisessä sekä persoonassa tukevat lasta myös koulunkäynnissä kuin työelämässä. Tämä on taloudellista, sillä investoiminen ajoissa eroavaisuuksien tasaamiseen ja elintasokuilun estämiseen on helpompaa ja halvempaa nyt kuin tulevaisuudessa. Panostaminen varhaiseen puuttumiseen antaa myös mahdollisuuden tulevaisuuden muokkaamiseen (Heckman, 2011). Young (2017) tuo esiin globaalin näkemyksen varhaiskasvatuksen tuesta lapsiköyhyyden riskeissä, sillä hänen mukaansa panostamalla varhaiseen kasvuun valtiot voisivat lieventää köyhyyttä tai jopa kokonaan hävittää sen. Investoiminen lasten varhaiseen kasvuun ja kehitykseen Youngin mukaan on tärkeää, sillä siinä vaiheessa lapsen kasvu ja oppiminen rakentuvat aivoissa ja juuri tähän inhimilliseen pääomaan panostaminen edesauttaa talouttakin. Varhainen kehitys on Youngin mukaan suuressa roolissa inhimillisen pääoman kartuttamisessa ja ylisukupolvisen köyhyyden murtamisessa. Sosiaalialan toimintatavat yhdistettynä lapsen varhaiseen kehitykseen ovat Youngin mukaan olleet avainasemassa valtioiden strategioissa edistää inhimillisen pääoman kehittymistä ja ylisukupolvisen köyhyyden murtamisessa (Young, 2017).

Kuitenkin nimenomaan varhaiskasvatuksen laadukkuudella on merkitystä lapsen kehitykselle (Karila, Kosonen & Järvenkallas, 2017; Karila, 2016). Varsinkin heikommassa asemassa olevat lapset hyötyvät korkealaatuisesta varhaiskasvatuksesta, sillä varhaiskasvatuksessa muodostuu niin kyky oppia, yhteistyö toisten kanssa kuin kärsivällisyys ja muita koulupolulla tarvittavia taitoja (Karila ym., 2017). Lisäksi laadukkaan varhaiskasvatuksen ajatellaan Karilan (2016) mukaan kasvattavan inhimillistä pääomaa eli lapsen ja koko lapsiväestön kognitiivisia ja sosiaalisia taitoja. Näin voi Karilan mukaan ajatella, että lapsuudessa hankitulla pääomalla on kauaskatseisempiakin yhteiskunnallisia vaikutuksia, sillä lapsuudessa hankitut taidot osaltaan vähentävät yhteiskunnallista eriarvoisuutta tasaamalla eri taustoista tulevien lasten mahdollisuuksia (Karila, 2016). Varhaiskasvatuksen laadukkuus aiheuttaa keskustelua myös muualla maailmassa, sillä esimerkiksi Pelatti, Dynia, Logan, Justice ja Kaderavek (2016) tuovat artikkelissaan esiin amerikkalaisen näkökulman verraten julkisilla varoilla ylläpidettyä varhaiskasvatusta vähävaraisille lapsille sekä inklusiivista varhaiskasvatusta erityistä tukea tarvitseville lapsille. He havaitsivat eroavaisuuksia muun muassa laadunohjauksessa, mihin erityisesti opettajan koulutuksella oli vaikutusta. Kuitenkin he tulivat myös siihen johtopäätökseen, että empiiristä tutkimusta aiheesta tulee lisätä, sillä se on paras tapa vakuuttaa, että lapset riippumatta taustoistaan

saavat laadukasta varhaiskasvatusta, joka taas lisää lasten oppimiskykyä ja koulutaitoja (Pelatti ym 2016).

Varhaiskasvatus on merkityksellinen niin varhaisvuosien kehityksen ja oppimisen kannalta, mutta myös myöhemmin koulumenestyksen ja elämänhallinnan kannalta (Karila, 2016). Esimerkiksi Erola (2018) tuo esiin Karhulan, Kilpi-Jakosen ja itsensä tekemän tutkimuksen, jossa tutkittiin 1989-1990 syntyneiden suomalaisten lasten päivähoitoon osallistumisen yhteyttä myöhempään koulutukseen. Tutkimuksen päätuloksena nousi esiin, että 1-3 -vuotiaana päivähoitoon osallistuneet lapset pärjäsivät koulutuksessa keskimäärin muita lapsia paremmin, ja noin kaksivuotiaana päivähoitoon menneet kouluttautuivat muita eniten. Tämä selittyi pääosin perhetaustalla, sillä kouluttautuneiden vanhemmat veivät lapsensa päiväkotiin varhemmin (Erola, 2018).

Keskeisimpänä varhaiskasvatuksen vaikutuksista on Karilan (2016) mukaan se, että niin äideillä kuin isilläkin on mahdollisuus käydä töissä kodin ulkopuolella ja ansaita tuloja, jolloin varhaiskasvatuksella on kasvatus- ja koulutustehtävän ohella myös perhepoliittinen ja työvoimapolitiittinen tehtävä. Vauhkonen, Kallio ja Erola (2017) tuovat esiin, että myös työttömillä tulisi olla yhtäläinen mahdollisuus lasten päivähoitoon kuin työssäkäyvillä. Lapsella tulisi Karilan (2016) mukaan olla oikeus varhaiskasvatukseen ja on huolestuttavaa, jos tuota subjektiivista oikeutta rajataan juuri niiltä lapsilta, jotka eniten hyötyvät varhaiskasvatukseen osallistumisesta. Pääministeri Antti Rinteen hallitusohjelmassa Valtioneuvoston (2019b) mukaan yhdeksi tavoitteeksi on asetettu yhteiskunnallisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden rakentaminen, mikä varhaiskasvatuksen näkökulmasta tarkoittaisi muun muassa täyspäiväistä ja kokoaikaista subjektiivista päivähoito-oikeutta sekä yli 3-vuotiaiden ryhmäkoon pienentämistä seitsemään lapsen varhaiskasvattajaa kohden. Myös Karila (2016) tuo esiin, että puhuttaessa varhaiskasvatuksen laadukkuudesta, on olennaista huomioida aikuisten ja lasten välistä suhdelukua, jottei se loisi haasteita varhaiskasvatuksen organisoimiselle muuttaen arkea katkonaisemmaksi ja sosiaalisesti kuormittavaksi. Myös Vauhkonen ym. (2017) mukaan kasvatustehtävää haittaavia olosuhteita tulisi parantaa siten, että opettajilla ja muulla henkilökunnalla olisi aikaa lapsille riittävästi.

Oulun kaupungin (2019) uudenkarheassa varhaiskasvatussuunnitelmassa tuodaan esiin huoltajien mielestä tärkeimpiä asioita yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumisessa. Myös huoltajat nostivat esille sopivankokoiset ryhmät, ammattitaitoisen ja motivoituneen henkilökunnan,

mutta myös subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden (Oulun kaupunki, 2019). Kuitenkin esimerkiksi Närvin (2017) ja Kontulan (2018) mukaan vanhemmat suhtautuvat varhaiskasvatukseen ristiriitaisesti. Erityisesti äidit kokivat Närvin (2017) mukaan ratkaisut lapsen päivähoidon ja oman työssäkäynnin välillä vaikeiksi, sillä julkinen keskustelu alle kolmevuotiaiden lasten hyvästä hoidosta ja toisaalta taas näkemykset varhaiskasvatuksen laadukkuudesta aiheuttivat ristiriitaisia tuntemuksia varsinkin äideissä. Varsinkin juuri ryhmäkokojen kasvattaminen ja hoidettavien lasten määrä suhteessa varhaiskasvattajiin heikensivät äitien käsitystä varhaiskasvatuksen laadukkuudesta (Närvi, 2017). Karila (2016) korostaakin, että on tärkeää luoda päiväkotiiin toimintakulttuuri, jossa lapsilla ja vanhemmilla kulttuuri- tai sosioekonomisesta taustasta huolimatta on mahdollisuus vaikuttaa toiminnan kehittämiseen yhdessä varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa. Karila tuo myös esiin, että laadukkaaseen varhaiskasvatukseen liittyy myös tärkeänä osana varhaiskasvattajien sensitiivinen työskentely sekä toimivan oppimisympäristön luominen unohtamatta pedagogisesti rakennettua toimintaa. Näiden tekijöiden kokonaisvaikutuksessa muodostuu lapsille niitä merkityksellisiä oppimiskokemuksia, jotka edesauttavat lapsen hyvinvointia (Karila, 2016).

Koska lapsiperheiden köyhyys on kasvamassa Suomessa, nousee Karilan (2016) mukaan esiin varhaiskasvatusympäristöjen tarjoamat aineellista hyvinvointia tuottavat tekijät. Nämä tekijät ovat muun muassa säännölliset ateriat ja siisti ympäristö, mutta myös tilat ja välineistö, jotka tukevat lasten oppimista, kehitystä ja kasvua (Karila, 2016). Puroilan ja Estolan (2012) tutkimuksessa tutkittiin päiväkotii-ikäisten lasten hyvinvointia heidän itsensä kertomana ja kokemana. Tutkimuksessa yhtenä hyvinvoinnin alueena nousi esiin omistaminen ja aineelliset resurssit ja päiväkotiiarjessa se näkyy omistamisen kollektiivisuutena, yksilöllisyytenä ja kuluttajuutena. Päiväkodissa aineelliset resurssit näkyvät lähinnä kollektiivisena omistamisena, jolloin niin tilat kuin lelutkin ovat tasavertaisesti kaikkien lasten käytössä. Kuitenkin omistamiseen liittyy päiväkodissakin lasten kotoa tuomat lelut, vaatteet, kirjat ja tietokonepelit, jolloin vertailu siitä, mitä itsellä on ja ei ole, alkaa. Puroila ja Estola tuovat esiin myös, että tavarat ja vaatteet ilmaisevat niin lasten ikää ja sukupuolta, mutta myös perheen sosiaalista statusta ja varallisuutta. Samoin materiaalilla vaikutetaan päiväkodissa siihen, millaisiksi lapsen kaverisuhteet rakentuvat (Puroila & Estola, 2012). Lisäksi lasten keskinäiset taloudelliset erot ovat nykypäivänä kasvaneet, jolloin jaottelu erilaisiin luokkiin mahdollistuu (Hakovirta & Rantalaiho, 2012). Mykkäsen ja Böökin (2017) mukaan ideaalisessa varhaiskasvatusympäristössä perheiden sosioekonomiset asemat eivät aiheuttaisi eriarvoistumista. On olennaista, että niin yksilöllisyyttä kuin yhdenvertaisuuttakin tuettaisiin (Mykkänen & Böök, 2017).

Karila (2016) tuo esiin alueelliset erot varhaiskasvatuksessa, sillä varhaiskasvatuksen vaihtelu on kuntakohtaisesti kasvanut suuresti. Vaihteluita on muun muassa juuri subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden tulkinnassa, aikuisten ja lasten suhdeluvuissa, palveluiden organisoimisessa varhaiskasvatuspalveluiden muodoissa ja painotuksissa, mutta myös yksinkertaisesti siinä, millaiset mahdollisuudet on palkata kelpoisuudet täyttävää henkilöstöä. Tällainen vaihtelu tuottaa myös vaihtelevia varhaiskasvatusympäristöjä, joka pahimmassa tapauksessa voi vaarantaa lasten ja perheiden tasa-arvon (Karila, 2016). Vauhkonen ym. (2017) toivat myös esiin, että ylisukupolvisen huono-osaisuuden ehkäisyyn voisi vaikuttaa omalta osaltaan koulujen ja asuinalueiden välisen erilaistumisen ehkäisy. Tämä tarkoittaa Valtioneuvoston (2019a) mukaan yhdenvertaisuuden ja tasa-arvoisuuden kannalta sitä, että lapsille, nuorille ja lapsiperheille tulisi räätälöidä sellaisia palveluita, jotka tasaavat sosioekonomisista taustoista johtuvia eroja, mutta myös huomioi palveluiden yhdenvertaisuuden maantieteellisesti.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä onkin Karilan (2016) mukaan linjata ja konkretisoida varhaiskasvatuslain tavoitteiden viemistä pedagogisiin käytäntöihin. Valtioneuvosto (2019b) nostaa myös esiin yhtenä keinona yhteiskunnallisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden rakentamisessa sen, että myös varhaiskasvatuksessa tulisi säätää velvoittavista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmista. Valtioneuvoston (2019a) lapsistrategiassa tuodaan esiin, että vuoteen 2040 mennessä tulisi taata lapsille laadukas, yhdenvertainen ja tasa-arvoinen kasvatus- ja koulutusjärjestelmä. Lisäksi strategiassa tuodaan esiin, että varhaiskasvatuksen ja koulutuksen tulisi tasoittaa lasten perhetaustaan ja sosioekonomiseen asemaan liittyviä eroja, mutta lisäksi lasten, nuorten ja heidän vanhempiensa kanssa tehdään yhteistyötä välittävästi yli ammatti- ja sektorirajojen (Valtioneuvosto, 2019a).

6 Yhteenveto ja pohdinta

Salmen, Lammi-Taskulan ja Saulin (2014) mukaan jopa viidennes lapsiperheiden vanhemmista kokivat menojen kattamisen tuloilla hankalaksi tai erittäin hankalaksi. Kuitenkin enemmistö perheistä pystyi ostamaan halutessaan nykyisin tavanomaisena pidettyjä kulutusmahdollisuuksia, kuten oma huoneen tai kännykän tai tietokoneen (Salmi, Lammi-Taskula & Sauli, 2014), mutta eivät kuitenkaan kaikki. 11-15 -vuotiaiden lasten mielestä Hakovirran ja Kallion (2014) mukaan köyhiä lapsia pidettiin erilaisina esimerkiksi tietynlaisten vaatteiden tai vaikka kännykän tai tietokoneen puutteen vuoksi. Taloudellinen eriarvoisuus näyttäytyy kuluttamisen ja toimintamahdollisuuksien eroina lasten arjessa ja nämä erot voivat johtaa lasten syrjimiseen, ryhmästä sulkemiseen ja kiusaamiseen (Salmi, Lammi-Taskula & Sauli, 2014).

Lapsiköyhyydessä on riskejä ja useassa tutkimuksessa nostettiin esiin huono-osaisuuden ylisukupolvisuus (Kestilä & Karvonen, 2019; Salmi, Karvonen, Närvi & Lammi-Taskula; Vauhkonen, Kallio & Erola, 2017, 2016), lasten koulutusmahdollisuuksien heikentyminen (Salmi, Karvonen, Närvi & Lammi-Taskula, 2016; Vauhkonen, Kallio ja Erola, 2017), vanhempien voimavarojen ja vanhemmuuden heikentyminen (Salmi, Karvonen, Närvi & Lammi-Taskula, 2016; Kaikkonen, Mäki, Hakulinen-Viitanen, Markkula, Wikström, Ovaskainen, Virtanen ja Laatikainen, 2012), mutta myös sosioekonomiset hyvinvointi- ja terveyserot asuinalueen, asuimuodon tai etniseen taustaan liittyen (Kestilä & Karvonen, 2019; Mäki & Kaikkonen 2012; Kaikkosen ym. 2012).

Salmi ym. (2014) nostivat kuitenkin esiin mielestäni oleellisen lapsiköyhyyden suhteellisuudesta: Mitä pienemmät tulot perheellä on, sitä vaikeampaa on ylläpitää normaalia elintasoja ja elintapaa. Elintason noustessa muuttuu samalla yhteiskuntamme ajatus siitä, mitä normaaliin elämään kuuluu (Salmi ym., 2014). Mielestäni on erityisen tärkeää huomioida se, ettei lapsiköyhyys ole vanhemman tai lapsen vika. Mutta mielestäni meidän varhaiskasvattajien on ymmärrettävä niitä yhteiskunnallisia vaikutuksia, jotka lapsiköyhyyteen liittyvät. Ajattelen, että varhaiskasvatuksen työntekijöiden tulee osata huomioida lapsiköyhyyden riskejä ja miten ne vaikuttavat niin lapsen kuin perheen elämässä ja erityisesti, miten laadukkaalla varhaiskasvatuksella voidaan vaikuttaa lapsiköyhyyden riskeihin. Mutta silti olennaisinta mielestäni on pyrkiä osaltaan huomioimaan ja vaikuttamaan sosioekonomisten erojen kasvamiseen sekä kyseenalaistaa sitä käsitystä, mikä elintaso tai elintapa on normaalia.

Kansaneläkelaitoksen (2019) mukaan lapsiperheitä tuetaan yhteiskunnan puolesta erilaisin tulosiirtein, joita kaikki lapsiperheet voivat hakea. Tulosiirtoja voidaan lisäksi hakea erityisillä perusteilla kuten sairaan tai vammaisen lapsen hoitoon, elatukseen tai adoptiovaiheeseen (Kansaneläkelaitos, 2019). Lapsiperheille suunnattuja palveluita on monenlaisia arkisesta leikkikenttätoiminnasta lähtien lakisääteisiin, kaikille lapsiperheille suunnattuihin palveluihin, mutta myös erityiseen tukeen (Perälä ym., 2012). Perälä ym. (2014) toivat myös esiin, että vanhempien ammatillisella koulutuksella tai sen puutteella ei ollut yhtäläisyyttä palvelujen saantiin, mutta silti haavoittuvammassa asemassa olevat lapsiperheet kokivat tuen riittävyyden ja palvelujen saatavuuden puutteellisempana. Valtioneuvosto (2019a) toi myös esiin, että lapsiperheille tuotetut palvelut koetaan hajanaisina, eikä tukea aina saa oikea-aikaisesti tai perheen tarpeisiin sopivalla tavalla. Halme ja Perälä (2014) toivat esiin, että sosiaali- ja terveystalouden tarkoituksena on kehittää juuri ennaltaehkäiseviä palveluja, jotta varhainen puuttuminen mahdollistuisi. Samoin Perälän ym. (2014) tutkimuksessa korostettiin, että palveluiden ja tuen ulkopuolelle jäävien ehkäiseviä palveluja on kohdistettava ja vahvistettava, jos halutaan edistää lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia. Pääministeri Antti Rinteen hallitusohjelman 6.6.2019 yhtenä tavoitteena on vahvistaa matalan kynnyksen tukipalveluja lapsille, nuorille ja perheille varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yhteyteen (Valtioneuvosto 2019b). Valtioneuvoston (2019a) kokoaman lapsistrategian mukaan lapsille, nuorille ja lapsiperheille tulisi yhdenvertaisuuden ja tasa-arvoisuuden kannalta räätälöidä sellaisia palveluita, jotka tasaavat sosioekonomisista taustoista johtuvia eroja, mutta se myös huomioi palveluiden yhdenvertaisuuden maantieteellisesti (Valtioneuvosto, 2019a). Salmen ym. (2016) mukaan poliittiset ratkaisut vaikuttavat olennaisesti myös lapsiperheisiin.

Valtioneuvoston kokoama lapsistrategian tavoitteet sekä Antti Rinteen hallituksen tavoitteet ovat mielestäni samaan aikaan lohdullisia ja lohduttomia lapsiköyhyyttä ajatellen. Tutkimusten mukaan lapsiperheiden haavoittuvuudesta on puhuttu jo pitempään, samoin ennaltaehkäisevien palvelujen ja varhaisen puuttumisen tärkeydestä, mutta silti ne edelleen nostetaan epämääräisiksi tavoitteiksi tulevaisuuteen. Samoin ammattialojen ylittävästä yhteistyöstä on puhuttu jo opiskellessani 2000-luvun alkupuolella, mutta silti ne ovat edelleen liian usein eri lokeroissa, eri paikoissa.

Varhaiskasvatuksen merkitys korostuu huono-osaisuuden ehkäisyssä (Vauhkonen, Kallio & Erola, 2017; Karila, 2016; Heckman, 2011; Karila, Kosonen & Järvenkallas, 2017). Esimerkiksi Heckman (2012) ja Karila (2016) tuovat esiin, että varhaislapsuudessa hankittu inhimillinen

pääoma, kuten kognitiiviset ja sosiaaliset taidot auttavat lasta niin koulunkäynnissä kuin myöhemmässä elämässä. Esimerkiksi Erolan, Karhulan ja Kilpi-Jakosen tutkimuksen mukaan 1-3-vuotiaana päivähoitoon osallistuneet lapset pärjäsivät koulutuksessa keskimäärin muita lapsia paremmin (Erola, 2018). Kuitenkin subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen Karilan (2016) mukaan juuri niiltä lapsilta, jotka hyötyisivät siitä eniten, on huolestuttavaa. Lisäksi se rikkoo Valtioneuvoston (2019b) mukaan yhteiskunnallista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

Jotta varhaiskasvatus olisi vaikuttavaa, sen tulisi olla myös laadukasta (Karila, 2016). Vanhemmat kokevat ristiriitaisia tunteita Närvin (2017) ja Kontulan (2018) mukaan varhaiskasvatusta kohtaan, eikä se ainakaan edesauta vanhempien luottamusta varhaiskasvatukseen. Tällöin esille nousivat varhaiskasvattajien sensitiivisyys, motivoituminen työtä kohtaan, ryhmäkoot ja pedagoginen toiminta (Närvi, 2017; Karila, 2016; Oulun kaupunki, 2019). Puroilan ja Estolan (2012) mukaan varsinkin lasten näkökulmasta korostuivat varhaiskasvatusympäristöjen tarjoamat aineellista hyvinvointia tuottavat tekijät, jotka nähtiin niin kollektiivisinä, yksilöllisinä, mutta myös kuluttajuutena. Materiaali kuvasti perheen sosiaalista statusta ja varallisuutta, mutta materiaalilla vaikutetaan myös päiväkodissa siihen, millaisiksi lapsen kaverisuhteet rakentuvat (Puroila & Estola, 2012).

Varhaiskasvatuksen laadukkuudessa on myös alueellisia eroja, jolloin korostuu ammattitaitoisten työntekijöiden saaminen, subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden tulkinta sekä varhaiskasvatusympäristöjen vaihtelevuus, jotka taas ravistelevat varhaiskasvatuksen yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa (Karila, 2016; Vauhkonen, Kallio ja Erola, 2017; Valtioneuvosto, 2019a). Yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa rakentaessa olisikin olennaista, että tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat otettaisiin käyttöön (Valtioneuvosto, 2019b), mutta toivoisin, että myös suunnitelmissa huomioitaisiin konkreettiset tavoitteet päiväkodin tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi. Varhaiskasvatuksessa olisi mielestäni nostettava esiin, miten yhdenvertaisuus toteutuu päivittäin lapsia kohdatessa. Meidän on puututtava mahdollisiin kiusaamistilanteisiin sensitiivisesti ja oikea-aikaisesti.

Myös lapsikäyhyiden riskien tukemisessa tuotiin esiin alueellisia eroja (Kestilä & Karvonen, 2019; Mäki & Kaikkonen 2012; Kaikkosen ym. 2012). On mielestäni huolestuttavaa, että Suomen kokoisessa maassa näkyvät alueelliset erot, eikä alueellinen yhdenvertaisuus tai tasa-arvo siten pysty toteutumaan. Tutkimuksissa heijasteltiin myös aika ajoin maahanmuuttajataustaisten perheiden näkökulmaa. Esimerkiksi Kestilän ja Karvosen (2019) mukaan tietyt ulkomaa-laistaustaiset ryhmät työllistyvät Suomessa heikommin. Lisäksi Mäkisen (2013) esiin nostama

maahanmuuttovastainen keskustelu kantasuomalaisten huono-osaisuuden syistä tuskin lisää keskinäistä luottamusta. Myös Salmi ym. (2014) toivat esiin, että ulkomaalaistaustaisten lasten köyhyysriski on suurempi kuin kantaväestön lapsilla. Ajattelen, että on olennaista myös varhaiskasvatuksessa huomioida maahanmuuttajataustaisten köyhyysriski jo siksi, että köyhyyden luonne saattaa olla erilaista.

Närvi (2017) ja Kontula (2018) toivat esiin, että varsinkin äidit suhtautuvat ristiriitaisesti varhaiskasvatukseen ja osa vanhemmista valitsevat mieluummin hoitaa lasta kotona kuin mennä töihin. Tämä on mielestäni tärkeä asia huomioida varhaiskasvatuksessa. Eikä tähän auta se, että hallituksen perhepoliittiset linjat poukkoilevat olennaisesti jokaisella hallituskaudella. Tähän liittyvät olennaisesti subjektiivisen päivähoido-oikeuden rajaaminen kuin lasten suhdeluku varhaiskasvattajaa kohden. Vanhemmat kokivat Kontulan (2018) mukaan tärkeäksi sen, että työelämässä joustettaisiin enemmän työaikojen suhteen tai olisi mahdollisuus lyhyempään työpäivään. Ehkä yhteiskunnan tukia tulisi muuttaa lapsiperheitä palvelevammiksi ja kuten Halme ja Perälä (2014) toivat esiin, kehittää juuri ennaltaehkäiseviä palveluja ehkäpä juuri nykyisen Antti Rinteen hallituksen ehdottamaan suuntaan varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yhteyteen, jotta varhainen puuttuminen mahdollistuisi (Valtioneuvosto, 2019b) ja kuten valtioneuvoston lapsistrategiassa tuotiin esiin: yhteistyössä yli ammatti- ja sektorirajojen (Valtioneuvosto, 2019a). Ajattelen, että varhaiskasvatus on ennaltaehkäisevää lastensuojelua, jossa vanhempia ja lapsia kohdataan päivittäin matalakynnyksisesti. Silti ihmettelen, miksei tätä huomioida tai käytetä hyödyksi lapsiperheiden palveluissa paremmin.

Lasten varhaiskasvatus pyritään saamaan tasa-arvoisemmaksi uuden varhaiskasvatuslain sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden myötä. Alueellisia eroja pyritään siten päiväkodeissa pienentämään ja ylipäänsä yhdenvertaistamaan oppimisen mahdollisuuksia. Varhaiskasvatuksessa tällä hetkellä korostetaan pedagogiikkaa. Kuitenkin päiväkodit ovat aikoinaan syntyneet sen vuoksi, että vanhemmat pääsisivät töihin. Varhaiskasvatuksella on kasvatus- ja koulutus-tehtävän ohella myös perhepoliittinen ja työvoimapolitiittinen tehtävä ja sitä ei mielestäni sovi unohtaa. Mielestäni Young (2017) toikin esiin mielenkiintoisen näkemyksen siitä, miten sosiaalialan toimintatavat yhdistettynä varhaisen kehityksen tukemiseen ovat olleet avainasemassa juuri ylisukupolvisen köyhyyden murtamisessa eri valtioiden strategioissa. Tällöin mielestäni tulisikin pelkän pedagogiikan sijasta korostaa juuri eri koulutustaustaisten varhaiskasvatusalan ammattilaisten, mutta myös muiden lasten ja perheiden kanssa työskentelevien tietoa ja taitoa työskennellä lapsiperheiden hyväksi. Toivottavasti tulevaisuudessa osaamme paremmin arvoistaa toisten ammattitaitoa ja koulutusta vertailun sijaan.

Täytyy myöntää, että tehdessäni tutkimussuunnitelmaa, luulin tietäväni aiheesta jo jonkin verran sosionomitaustani takia. Lisäksi opiskellessani sosiaalityön perusopintoja, törmäsin lapsiköyhyys-käsitteeseen ja aloin pohtia, miten se näyttäytyy sosiaalityössä, mutta toisaalta omassa työssäni varhaiskasvatuksessa. Lopulta hakiessani systemaattisesti tietoa lisää eri lähteistä, huomasin, miten paljon ajatukseni aiheesta on muuttunut. Hain tietoa paljon ja keskeisten käsitteiden kirkastuttua, huomasin, miten eri lähteistä alkoi erottumaan yhdenmukaisuuksia eli tutkimustuloksia. Tutkimustulosten jälkeen kirjoitin pohdinnan, jossa tein samalla yhteenvetoa tuloksista. Lisäksi pyrin tuomaan esiin omaa pohdintaani aiheesta. Aluksi etsin tutkimuksia, mitä lapsiköyhyys tarkoittaa nykypäivänä ja miksi siitä ollaan huolissaan. Löysinkin useita Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitoksen raportteja aiheesta (Halme & Perälä, 2014; Kaikkonen ym., 2012; Karvonen & Kestilä, 2019; Karvonen, ym. 2016; Moisio, 2009; Mäki & Kaikkonen, 2012; Närvi, 2017; Perälä ym. 2012; Perälä ym., 2014; Salmi, ym. 2016). Raporteissa nousi esille, miten olennainen osa varhaiskasvatus on lapsiköyhyyden ja lapsiköyhyyteen liittyvien riskien ennaltaehkäisyssä. Karila (2016) on tutkinut juuri varhaiskasvatuksen vaikuttavuutta tässä asiassa, mutta vaikeaa oli löytää tietoa, miten varhaiskasvattajat itse työssään kokevat lapsiköyhyyden tuomat haasteet tai onko niitä edes. Toisaalta tutkimusta siitä, miten varhaiskasvatusikäiset lapset itse kokevat lapsiköyhyyden, en löytänyt, mutta Puroilan ja Estolan (2012) lasten hyvinvointiin liittyvässä tutkimuksessa tuotiin esiin lasten omia ajatuksia esimerkiksi omistamisesta ja aineellisista resursseista. Lisäksi koin olennaiseksi käydä läpi, miten lainsäädäntö koskettaa meitä varhaiskasvattajia kohtaamaan lapsiköyhyyttä. Samalla koin tärkeäksi hakea tietoa, miten juuri vaihtunut hallitus ottaa huomioon lapsiköyhyyden näkökulman.

Myönnän, että koko tutkimusmatkan ajan olen kamppaillut sen pohdinnan parissa, onko narratiivinen kirjallisuuskatsaus tarpeeksi tieteellistä. Erityisesti olen pohtinut tutkielman eettisyyttä ja sitä, voiko tutkija kirjallisuuskatsausta tehdessä oikeastaan koskaan olla täysin objektiivinen esimerkiksi hakiessaan tietoa tai käsitellessään sitä. Samalla pohdin, miten omat ajatukseni tai kokemukseni aiheesta voivat värittää tutkimusta tai jopa suunnata sitä. Toivon kuitenkin, että olen edes jokseenkin osannut olla objektiivinen ja siksi koin tärkeäksi tuoda pohdinnassa esille synteisiä eri tutkimuksista. Joka tapauksessa tutkimusmatkani on ollut mielenkiintoinen ja edelleen palan halusta hakea lisää tietoa aiheesta. Toivottavasti lapsiköyhyydestä tehdään tutkimuksia vielä paljon, sillä tutkimustietoa tarvitaan, jotta käytäntöä voidaan kehittää.

Toiveenani olisi, että jossakin vaiheessa saisin tehdä pro gradu -tutkielman lapsiköyhyydestä ja nimenomaan, miten varhaiskasvatusikäiset lapset kokevat köyhyyden. Hakovirta ja Kallio

(2014) tuovatkin esiin, että suomalaisessa köyhyystutkimuksessa lasten käsitykset ja kokemukset ovat jääneet hyödyntämättä tai huomioimatta. Puroila ja Estola (2012) tuovat artikkelissaan esiin, että jo pienikin lapsi pystyy kertomaan ajatuksia omasta hyvinvoinnistaan, vaikka heidän sanavarastonsa on rajallinen. Toivonkin siis, että saisin joskus mahdollisuuden tällaiseen tutkimukseen.

Lähteet

- Erola, J. (2018). Varhaisen päivähoidon pitkän aikavälin vaikutukset: Virheitä ja vahvistuneita havaintoja. *Yhteiskuntapolitiikka*, 83(4), (448-451).
- Hakovirta, M., & Kallio, J. (2014). Lasten käsityksiä köyhyydestä ja köyhyyden syistä. *Yhteiskuntapolitiikka*, (2), (152-162).
- Hakovirta M & Rantalaiho M. (2009). *Taloudellinen eriarvoisuus lasten arjessa*. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 124. Helsinki: Kela.
- Halme, N. & Perälä, M-L. (2014) Lapsiperheiden huolet ja avunsaanti. Teoksessa J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. (216-228) Helsinki: Terveysturvan ja hyvinvoinnin laitos.
- Heckman, J. J. (2011). The economics of inequality: The value of early childhood education. *Education Digest: Essential Readings Condensed for Quick Review*, 77(4), (4-11). <https://eric.ed.gov/?id=EJ920516>. Viitattu: [20.6.2019]
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita* (15. uud. p. ed.). Helsinki: Tammi.
- Hodgkin, R. & Newell, P. (2007). *Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child*. UNICEF. https://www.unicef.org/publications/index_43110.html Viitattu: [20.6.2019]
- Johansson, K. (2007). Kirjallisuuskatsaukset – huomio systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen. Teoksessa K. Johansson, A. Axelin, M. Stolt & R-L. Ääri (toim.) *Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen*. (3-9) Turku: Turun yliopisto.
- Kaikkonen, R., Mäki, P., Hakulinen-Viitanen, T., Markkula, J., Wikström, K., Ovaskainen, M-L., Virtanen, S. & Laatikainen, T. (2012). *Lasten ja lapsiperheiden terveys- ja hyvinvointierot*. Helsinki: Terveysturvan ja hyvinvoinnin laitos.
- Kansaneläkelaitos. (2019). *Lapsiperheiden tuet. Perhe-etuudet ja tuet lapsen sairastuessa*. Helsinki. https://www.kela.fi/documents/10180/0/Lapsiperheiden_tuet_esite_Kela.pdf Viitattu: [13.6.2019]
- Karhula, A. (2017). *Life course approaches to intergenerational inequality*. Turku: Turun yliopisto.
- Karila, K. (2016). *Vaikuttava varhaiskasvatus. Tilannekatsaus toukokuu 2016*. Helsinki: Opetushallitus.
- Karila, K., Kosonen, T. & Järvenkallas, S. (2017). *Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030. Suuntaviivat varhaiskasvatukseen osallistumisasteen nostamiseen*

- sekä päiväkotien henkilöstön osaamisen, henkilöstörakenteen ja koulutuksen kehittämiseen.* Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-487-0> Viitattu: [8.7.2019]
- Keimiöniemi, K.-L. (2017). Ennaltaehkäisevä perhetyö oululaisissa päiväkodeissa varhaiskasvatusalan työntekijöiden kuvaamana. Oulu: Oulun ammattikorkeakoulu. <https://www.theseus.fi/handle/10024/127948>. Viitattu: [22.9.2019].
- Kestilä, L. & Karvonen, S. (2019). *Suomalaisten hyvinvointi 2018*. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Adobe Digital Edion]. Viitattu: [6.6.2019]. Saatavissa Ellibs-kokoelmasta.
- Karvonen, S., Mäntylä, E., Salmi, M. (2016). Johdanto. Teoksessa S. Karvonen & M. Salmi. *Lapsiköyhyys suomessa 2010-luvulla*. (6-12) Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kurttila, T. (2018). *Lapsiasiavaltuutettu: ”Köyhien lasten määrä kohoamassa ennätyslukemiin”*. Tiedote. www.lapsiasia.fi. Viitattu: [24.5.2019].
- Kontula, O. (2018). *2020-luvun perhepolitiikkaa*. Helsinki: Väestöliitto.
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. Viitattu: [14.7.2019]
- Lähdesmäki, T., Hurme, P., Koskimaa, R., Mikkola, L., Himberg, T., *Menetelmäpolkuja humanisteille*. Jyväskylän yliopisto, humanistinen tiedekunta. <http://www.jyu.fi/mehu>. Viitattu: [27.5.2019].
- Moisio, P. (2006). Suhteellinen köyhyys suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka*, 71(6), (639-645).
- Moisio, P. 2009. *Vähimmäisturva ja köyhyysraja Suomessa. Selvitys sosiaaliturvan kokonaisuudistus (Sata) -komitealle*. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Mykkänen, J. & Böök, M. L. (2017). Moninaiset perheet ja varhaiskasvatus. Teoksessa M. Koi-vula, A., Siippainen & P. Eerola-Pennanen (2017). *Valloittava varhaiskasvatus: Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. Tampere: Vastapaino. Viitattu: [21.8.2019]. Saatavissa Ellibs-kokoelmasta.
- Mäkinen, K. (2013). Rajoja ja säröjä: talous maahanmuuttovastaisessa keskustelussa. *Poliittinen talous*, 1(1), 9-34. <http://poliittinentalous.fi/ojs/index.php/poltal/article/view/2/2>. Viitattu: [13.9.2019].
- Mäki, P. & Kaikkonen, R. (2012) Tutkimuksen tausta ja tavoitteet. Teoksessa R. Kaikkonen, P. Mäki, T. Hakulinen-Viitanen, J. Markkula, K. Wikström, M.-L. Ovaskainen, S. Virtanen & T. Laatikainen. *Lasten ja lapsiperheiden terveys- ja hyvinvointierot*. (26-28) Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085158> Viitattu: [19.6.2019].

- Nousiainen, K. (2012) Käsitteellisiä välineitä tasa-arvon erittelyyn. Teoksessa J. Kantola, K. Nousiainen & M. Saari (toim.) *Tasa-arvo toisin nähtynä: Oikeuden ja politiikan näkökulmia tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen*. (31-56) Helsinki: Gaudeamus. [Adobe Digital Edion]. Viitattu [6.6.2019]. Saatavissa Ellibs-kokoelmasta.
- Närvi, J. Äitien perhevapaat ja osallistuminen työelämään. Teoksessa M. Salmi & J. Närvi (2017). *Perhevapaat, talouskriisi ja sukupuolten tasa-arvo*. (65-105) Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL.
- Opetushallitus (2019). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018*. Helsinki: Opetushallitus.
- Oulun kaupunki (2019). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018 ja Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma*. Oulu: Oulun kaupunki.
- Pelatti, C. Dynia, J., Logan, J. Justice, L. & Kaderavek, J. (2016). Examining Quality in Two Preschool Settings: Publicly Funded Early Childhood Education and Inclusive Early Childhood Education Classrooms. *Child & Youth Care Forum*, 45(6), (829-849). doi:10.1007/s10566-016-9359-9. Viitattu: [13.9.2019]
- Perälä, M., Halme, N. & Nykänen, S. (2012). *Lasten, nuorten ja perheiden palveluja yhteensovittava johtaminen*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Perälä, M-L., Halme, N. & Kanste, O. (2014) Lapsiperheiden kokemus palvelujen saatavuudesta ja tuen riittävyydestä. Teoksessa J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. (228-241) Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Puroila, A., & Estola, E. (2012). *Lapsen hyvä elämä: Päiväkotiarjen pienten kertomusten äärellä*. Journal of Early Childhood Education Research, 1(1), 43. (22-43)
- Salmi, M., Karvonen, S., Närvi, J. & Lammi-Taskula, J. (2016). Lapsiköyhyys on ajankohtaista myös Suomessa: yhteenveto ja suosituksia. Teoksessa S. Karvonen, ja M. Salmi (toim.) *Lapsiköyhyys Suomessa 2010-luvulla. Työpaperi 30/2016*. (68-72) Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Salmi, M., Lammi-Taskula, J. & Sauli, H. (2014) Lapsiperheiden toimeentulo. Teoksessa J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. (82-105) Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Salminen, A. (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Vaasan yliopisto.
- Suomen perustuslaki 11.6.2009/731*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>. Viitattu: [3.6.2019].
- Suomen Unicef. (2017). *YK:N yleissopimus lapsen oikeuksista*. Helsinki: Suomen Unicef ry.

- Suomen virallinen tilasto (SVT) (2017). *Tulonjakotilasto 2017. Tuloerot (kansainvälinen vertailu) 2017. Ikä ja pienituloisuus*. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/tjt/2017/01/tjt_2017_01_2019-03-01_kat_003_fi.html Viitattu: [30.5.2019].
- Tilastokeskus (n.d.). Käsitteet. Pienituloisuus. Helsinki: Tilastokeskus. <https://www.stat.fi/meta/kas/pienituloisuus.html>. Luettu [4.6.2019]
- Turja, L. & Vuorisalo, M. (2017). Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa. Teoksessa M. Koivula, A., Siippainen & P. Eerola-Pennanen (2017). *Valloittava varhaiskasvatus: Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. Tampere: Vastapaino. Viitattu [21.8.2019]. Saatavissa Ellibs-kokoelmasta.
- Valtioneuvosto. (2019a). *Lapsen aika. Kohti kansallista lapsistrategiaa 2040*. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:4. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-698-0> Viitattu: [2.7.2019]
- Valtioneuvosto. (2019b). *Pääministeri Antti Rinteen hallituksen ohjelma 6.6.2019. OSALLISTAVA JA OSAAVA SUOMI – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta*. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:23 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-756-7>. Viitattu: [7.7.2019]
- Varantola, K. (2013). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012*. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.
- Varhaiskasvatuslaki* 13.7.2018/540. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540#Pidp446356976>. Viitattu: [1.7.2019].
- Vauhkonen, T., Kallio, J., & Erola, J. (2017). Sosiaalisen huono-osaisuuden ylisukupolvisuus suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka*, (5), (501-512). <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2017102650308>. Viitattu [19.6.2019].
- Vilkka, H. (2015). *Tutki ja kehitä* (4. uud. p. ed.). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Yhdenvertaisuuslaki* 30.12.2014/1325. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>. Viitattu: [30.6.2019].
- Young, M. E. (2017). State of Early Child Development Research, Practice, and Policy for Most Vulnerable Children: A Global Perspective. *New Directions for Child and Adolescent Development*, (158), (11-23).